

ทักษะการบำบัดแนวเรื่องเล่า และทักษะการวิจัยแนวเรื่องเล่า: ทักษะสองด้านในเนื้อเดียวกัน

รองศาสตราจารย์ ดร.กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์¹

▶▶ คำนำ

“การบำบัดแนวเรื่องเล่า” (Narrative Therapy) เป็นการปฏิบัติงานรูปแบบหนึ่งในระดับปฏิบัติงานตรงของนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ หรืออาจเรียกว่า การสังคมสงเคราะห์คลินิก (Clinical Social Work) ปัจจุบันนี้ การบำบัดแนวเรื่องเล่าเป็นรูปแบบการบำบัดที่นิยมมากที่สุดรูปแบบหนึ่งในออสเตรเลีย อเมริกาเหนือ และยุโรป การบำบัดแนวเรื่องเล่ามีรากฐานด้านปรัชญาแนวคิดมาจากกลุ่มทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา แนวคิดการกำหนดสร้างทางสังคม และศาสตร์แห่งการตีความ (Robbins, Chatterjee, & Canda, 1998 อ้างถึงในกิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์, 2552) ซึ่งมีความสอดคล้องกับธรรมชาติการทำงานที่ใกล้ชิดกับชีวิตทางสังคมของมนุษย์ ของนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพเป็นอย่างยิ่ง

¹ รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทความนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่า การบำบัดแนวเรื่องเล่ามีสาระสำคัญตลอดจนวิธีการดำเนินการที่มีความทับซ้อนกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่เรียกว่า การวิจัยแนวเรื่องเล่า (Narrative Research หรือ Narrative Inquiry) อย่างมาก จนแทบจะเป็นเรื่องเดียวกัน ทั้งนี้ อธิบายได้ว่า ฐานคิดที่มาของการบำบัดแนวเรื่องเล่ามาจากชุดแนวคิดกลุ่มต่างๆ ที่มีความสอดคล้องกับฐานคิดที่เป็นปรัชญาค้ำยันการวิจัยแนวเรื่องเล่าอาทิ แนวคิดหลังความทันสมัยหรือแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม (Poststructuralism) จิตวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Psychology) มานุษยวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Anthropology) แนวคิดสตรีนิยม (Feminism) ญาณวิทยาแนวกำหนดสร้าง (Constructivist epistemology) แนวคิดการวิพากษ์วรรณกรรม (Literary Criticism) ปรัชญาการณวิทยา (Phenomenology) และศาสตร์แห่งการตีความ (Hermeneutics)

อนึ่ง ในระยะหลัง ได้มีนักวิชาการด้านจิตวิทยาคลินิกชาวอังกฤษ ชื่อ รูดี ดัลลอส (Rudi Dallos, 2006) พัฒนาการบำบัดแนวเรื่องเล่าไปเป็น “การบำบัดแนวเรื่องเล่าบนฐานความผูกพัน” (Attachment Narrative Therapy เรียกย่อว่า ANT) โดยบูรณาการระหว่างชุดแนวคิดสำคัญสามด้าน เข้าไว้ด้วยกัน ได้แก่ (1) แนวคิดเชิงระบบ (Systematic approach) (2) แนวคิดเรื่องเล่า (Narrative approach) และแนวคิดความผูกพัน (Attachment approach) เข้าไว้ด้วยกัน อย่างไรก็ตาม ในที่นี้ จะขอเน้นการวิเคราะห์ทักษะสองด้านของการบำบัดและการวิจัยแนวเรื่องเล่าเป็นหลัก โดยไม่ได้ก้าวข้ามไปสู่ “การบำบัดแนวเรื่องเล่าบนฐานความผูกพัน” มากนัก

เมื่อพิเคราะห์เนื้อหาในส่วนของการบำบัดแนวเรื่องเล่าและการวิจัยแนวเรื่องเล่า ทักษะในการบำบัดแนวเรื่องเล่าจึงน่าจะเป็นทักษะ

ชุดเดียวกันกับการวิจัยแนวเรื่องเล่า หรือมิฉะนั้นก็ใกล้เคียงกันอย่างมาก ถือได้ว่าเป็นทักษะที่นำไปใช้ได้ทั้งสองด้าน คือด้านการสังเคราะห์กรณีศึกษาและการวิจัยเชิงคุณภาพ อาจจะเรียกได้ว่า ทักษะแบบสองเรื่องในชุดเดียวกัน (Two in One) นั่นเอง

▶▶ ต้นกำเนิดของการบำบัดแบบเรื่องเล่า

การบำบัดแบบเรื่องเล่ากำเนิดขึ้นมาครั้งแรกในทศวรรษที่ 1970s และ 1980s โดยนักบำบัดชาวออสเตรเลียและชาวนิวซีแลนด์ ชื่อไมเคิล ไวท์ (Michael White) และ เดวิด อีปส์ตัน (David Epston) ต่อมาผลงานของนักบำบัดทั้งสองเป็นที่นิยมแพร่หลายในทวีปอเมริกาเหนือ โดยทั้งสองท่านมีผลงานเด่นเป็นหนังสือที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1990 เรื่อง *Narrative Means to Therapeutic Ends* และยังคงตามมาด้วยหนังสือและบทความอีกมากมาย ที่เป็นการอธิบายการใช้การบำบัดแบบเรื่องเล่า ในกรณีผู้ป่วยด้วยอาการที่ยากจะรักษา อาทิ ผู้ป่วยโรคกลัวอ้วน (anorexia) ผู้ป่วยโรคสมาธิสั้น (Attention Deficit Hyperactivity Disorder หรือที่เรียกย่อว่า ADHD) ผู้ป่วยจิตเภท (Schizophrenia) และผู้ป่วยโรคอื่นๆ ในปี ค.ศ. 2007 ไวท์ยังได้ตีพิมพ์หนังสือเล่มใหม่ชื่อ *Maps of Narrative Practice* โดยเขาได้นำเสนอบทสนทนาที่สำคัญหกประเภท ที่ใช้ในการบำบัดแบบเรื่องเล่า

ไมเคิล ไวท์เป็นผู้ริเริ่มคิดค้นการบำบัดแบบเรื่องเล่า เขาเป็นผู้อำนวยการร่วมของ Dulwich Centre ซึ่งเป็นสถาบันที่ปฏิบัติงานด้านการบำบัดแบบเรื่องเล่าและการทำงานชุมชน ตั้งอยู่ที่เมือง Adelaide ประเทศออสเตรเลีย ไวท์ถือได้ว่าเป็นครูผู้สอนด้านการบำบัดแบบเรื่องเล่า ที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ เขาได้เรียบเรียงหนังสือและบทความจำนวนมากมาเกี่ยวกับเรื่องการบำบัดแบบเรื่องเล่า

▶▶ การบำบัดแบบเรื่องเล่า: ความหมาย

การให้ความหมายของการบำบัดแบบเรื่องเล่ามีหลากหลาย ความหมาย นักบำบัดที่ระบุว่าตนเป็นนักบำบัดแบบเรื่องเล่ามักจะอธิบายความหมายของการบำบัดแบบเรื่องเล่าอย่างแตกต่างกัน เมื่อนักบำบัดกล่าวถึงการบำบัดแบบเรื่องเล่า มักจะหมายถึงวิธีการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ของบุคคลที่เป็นวิธีการเฉพาะอย่างหนึ่ง นักบำบัดแบบเรื่องเล่าอีกกลุ่มหนึ่ง อธิบายว่า การบำบัดแบบเรื่องเล่าคือวิธีการเฉพาะที่ใช้ทำความเข้าใจปัญหาและผลกระทบของปัญหาที่มีต่อบุคคล หรืออาจจะอธิบายว่า การบำบัดแบบเรื่องเล่าคือวิธีการเฉพาะที่ใช้พูดคุยกับบุคคลถึงชีวิตของเขา (หรือเธอ) และปัญหาที่เขา (หรือเธอ) เผชิญอยู่ หรือบางท่านอาจจะให้ความหมายว่า เป็นวิธีการเฉพาะวิธีหนึ่งที่นักบำบัดใช้ในการทำความเข้าใจสัมพันธภาพในการบำบัด ทำความเข้าใจจริยศาสตร์ ตลอดจนการเมืองของการบำบัด (<http://www.dulwichcentre.com.au/alicearticle.html>)

การบำบัดแบบเรื่องเล่ามีความเชื่อพื้นฐานว่า อัตลักษณ์ของคนเรานั้นเป็นผลมาจากการปรับแต่งชีวิตของเราที่พบได้ในเรื่องราวหรือเรื่องเล่า นักบำบัดแบบเรื่องเล่าสนใจที่จะช่วยเหลือประชาชนให้สามารถพรรณนาเรื่องราวอันอุดมของตนและเรื่องราวของแบบแผนการดำรงชีวิตของตนตลอดจนความเป็นไปได้ที่เชื่อมโยงกับเรื่องราวเหล่านั้นในเวลาเดียวกัน นักบำบัดแบบเรื่องเล่าสนใจที่จะร่วมมือกันกับผู้ใช้บริการในการสืบค้นอิทธิพลต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาของผู้ใช้บริการ ซึ่งรวมไปถึงตัวตนของผู้ใช้บริการและสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นๆ ของผู้ใช้บริการ การบำบัดแบบเรื่องเล่ามีศูนย์กลางความสนใจอยู่ที่ผลกระทบของปัญหาที่มีต่อชีวิตของประชาชนผู้ใช้บริการ ทว่าไม่ได้มุ่งสนใจกับเนื้อหาของตัวปัญหา

ไม่ได้มองว่าปัญหาเป็นเรื่องภายในหรือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของประชาชนผู้ใช้บริการแต่ประการใด ดังนั้น การบำบัดแบบเรื่องเล่าจึงเป็นการสร้างระยะห่างที่ชัดเจน ระหว่าง “ปัญหา” กับ “ชีวิตของผู้ใช้บริการ”

นักบำบัดแบบเรื่องเล่าจะใช้เทคนิคการนำปัญหาออกมาจากชีวิตของประชาชนผู้ใช้บริการ ที่เรียกว่า Externalization หรือบางครั้งเรียกว่า เทคนิคการทำให้ปัญหากลายเป็นวัตถุ (Objectification) เพื่อให้ง่ายต่อการสืบค้นและการประเมินผลกระทบของปัญหาที่มีต่อผู้ใช้บริการ การนำปัญหาออกมาจากผู้ใช้บริการในขั้นต่อไป นักบำบัดแบบเรื่องเล่าจะกระตุ้นให้ผู้ใช้บริการสะท้อนและเชื่อมโยงความตั้งใจ ค่านิยม ความหวัง และพันธะผูกพัน เมื่อผู้ใช้บริการสามารถสร้างคุณค่าหรือค่านิยมและความหวังขึ้นมาในเหตุการณ์ชีวิตของตน นักบำบัดก็จะช่วยแต่งเรื่องใหม่ (Re-authoring) หรือช่วยสร้างเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของผู้ใช้บริการขึ้นใหม่ (Re-story) ทำให้เกิดการกระทำที่เป็นการต้านทานกับปัญหาได้อย่างชัดเจน

คำว่า “เรื่องเล่า” สะท้อนให้เห็นว่าอัตลักษณ์ของคนเรานั้น มีธรรมชาติเป็นเรื่องราวหลากหลายเรื่องและเรื่องราวเหล่านั้นมีความเชื่อมโยงกับความหมายต่างๆ เมื่อนักบำบัดใช้เทคนิคการสนทนาแบบแต่งเรื่องใหม่ (Re-authoring) เกี่ยวกับคุณค่าต่างๆ ในเรื่องเล่า และเทคนิคอื่นๆ จะทำให้ผู้ใช้บริการกลับมามีพลังในการแยกตัวออกจากปัญหา ในท้ายที่สุด การสนทนาด้วยเรื่องเล่าจะช่วยให้ผู้ใช้บริการสร้างความกระจ่างชัดในทิศทางของทางเลือกในชีวิตต่อปัญหา ซึ่งเป็นทางเลือกที่ประกอบด้วย การให้คุณค่า ความหวัง และพันธะผูกพันต่อชีวิต ประชาชนผู้ใช้บริการจะใช้ความเชื่อ ทักษะ หลักการและความรู้ที่เกิดขึ้นในท้ายของการบำบัด ในการนำชีวิตของตนกลับคืนมาจากปัญหา ในทางปฏิบัติ

นักบำบัดแบบเรื่องเล่าจะช่วยประชาชนผู้ใช้บริการ ให้สามารถตรวจสอบ ประเมินผล และเปลี่ยนแปลงสัมพันธภาพที่ตนมีต่อปัญหา โดยนักบำบัด กระทำตนเสมือนเป็นผู้รายงานการสืบค้น (Investigative reporter)

ในฐานะผู้รายงานการสืบค้น นักบำบัดแบบเรื่องเล่าจะตั้งคำถาม ที่มุ่งช่วยให้ประชาชนผู้ใช้บริการนำปัญหาออกมาสู่ภายนอกและตรวจสอบ ปัญหาอย่างรอบด้าน คำถามเหล่านี้มุ่งตรวจสอบว่า เราจะจัดการกับปัญหา อย่างไร จึงจะส่งอิทธิพลกระทบต่อชีวิตของผู้ใช้บริการ รวมถึงตรวจสอบ เทคนิคที่จะนำมาเสริมความเข้มแข็งของตัวตนผู้ใช้บริการ นอกเหนือจาก การตรวจสอบปัญหา ยังมีเทคนิคของการเปิดเผยผลลัพธ์ที่มีลักษณะ เฉพาะตัว หรือการค้นหาข้อยกเว้นที่ปรากฏในอิทธิพลต่างๆ ของปัญหา ทั้งนี้ ชุดข้อยกเว้นที่ค้นพบจะนำไปสู่การค้นพบคุณค่าหรือค่านิยมและความหวัง ที่สำคัญ อันจะเป็นคำตอบสำหรับทิศทางที่เป็นทางเลือกของชีวิต

การบำบัดแบบเรื่องเล่าเป็นการแสวงหาหนทางในการให้การ ปรึกษา (Counseling) และการทำงานกับชุมชน (Community work) ที่ เป็นการเคารพและไม่ตำหนิตติเตียนประชาชนผู้ใช้บริการ โดยถือว่า ประชาชนผู้ใช้บริการเป็นศูนย์กลาง โดยมองประชาชนผู้ใช้บริการใน ในฐานะที่เป็นผู้เชี่ยวชาญที่สุดในชีวิตของตน การบำบัดแบบเรื่องเล่า แยกแยะปัญหาออกจากตัวประชาชน และมีข้อสันนิษฐานว่า ประชาชน ทุกคนเป็นผู้มีทักษะ ความสามารถ ความเชื่อ ค่านิยม ความผูกพัน และ สมรรถนะ ในการจัดการลดผลกระทบของปัญหาที่มีต่อชีวิตของตน

▶▶ หลักการสำคัญ

◆ แนวคิดการบำบัดแบบเรื่องเล่ามีศูนย์กลางความสนใจอยู่ที่ประสบการณ์ชีวิต

การบำบัดแบบเรื่องเล่ามีแกนกลางความสนใจอยู่ที่การแสดงออกของผู้คนในประสบการณ์ชีวิตของตน การแสดงออกซึ่งประสบการณ์ชีวิตของบุคคลจะเป็นเรื่องราวที่เป็นประสบการณ์ที่บุคคลมีต่อโลกรอบตัวของเขาหรือเธอ และการแสดงออกดังกล่าวทำให้บุคคลนั้นมีการกระทำที่มีการแปลความหมาย และการกระทำดังกล่าวก็เป็นการให้ความหมายต่อโลกของบุคคลนั้น ต่อทั้งตัวเขาหรือเธอและคนอื่นๆ ความหมายจะไม่สามารถเกิดขึ้นก่อนที่บุคคลจะมีการตีความประสบการณ์ของตน

ในวิจาร์ณญาณของบุคคลทุกเรื่องที่มีต่อการแสดงออกซึ่งประสบการณ์ชีวิต ความหมายและประสบการณ์เป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ การกระทำที่เป็นการตีความหมายประสบการณ์ชีวิตบรรลุผลสำเร็จได้เพียงใดขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นมีทรัพยากรที่ช่วยในการตีความ (interpretive resources) ที่จะช่วยให้มีกรอบแนวคิดที่เหมาะสมได้เพียงใด

การแสดงออกซึ่งประสบการณ์ชีวิตของบุคคล เป็นสิ่งที่นำไปสู่การดำเนินชีวิต โดยมีผลกระทบอย่างแท้จริงต่อการเปลี่ยนแปลงชีวิตของบุคคล ทั้งนี้ การแสดงออกมีผลต่อการสร้างโครงสร้างของประสบการณ์ชีวิต ขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งที่เกิดตามมา การแสดงออกมีฐานะเป็นสภาวะของการผลิตสร้างชีวิตที่มีการเปลี่ยนผ่าน การกระทำที่เกิดขึ้นในโลกนี้เป็นสิ่งที่ถูกชี้แนะโดยการให้ความหมาย การกระทำใดๆ ที่มีลักษณะเฉพาะพิเศษออกไป ก็จะเป็นผลมาจากการสร้างความหมายที่มีความเฉพาะเจาะจงในเรื่องนั้น อันเป็นความหมายเฉพาะที่เกิดขึ้นจากกระบวนการตีความหมายนั่นเอง ทั้งนี้ การแสดงออกซึ่งประสบการณ์

ชีวิตของบุคคลจะอยู่ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมเสมอ โดยความรู้และการปฏิบัติของชีวิตจะเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดด้วยวัฒนธรรมเสมอ

การให้ความหมายหรือตีความหมายประสบการณ์ของบุคคลหนึ่ง เป็นสิ่งที่ปรากฏขึ้น โดยมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของบุคคลอื่นเสมอ ทั้งนี้ อภิปรายด้วยเหตุผลดังนี้ คือ

ประการแรก การกระทำที่เป็นการตีความหมายทุกอย่าง จำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวความคิด ที่มีจุดยืนอยู่ที่ประสบการณ์เฉพาะชุดหนึ่ง ที่เป็นบริบทของประสบการณ์ของคนที่อยู่ในชนชั้นเดียวกันกับบุคคลเจ้าของเรื่องเล่า ตลอดจนถึงอาศัยกรอบแนวความคิดที่เป็นการนำเหตุการณ์เฉพาะในชีวิตของบุคคลผู้หนึ่งไปเชื่อมโยงสัมพันธ์กับเหตุการณ์ชีวิตของผู้อื่น

ประการที่สอง ประสบการณ์ชีวิตของบุคคลจะปรากฏขึ้นในลักษณะเป็นเส้นตรงแนวยาว (linearity) ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากประสบการณ์ที่บุคคลมีต่อเหตุการณ์ที่อุบัติขึ้นจริงในชีวิตคนนั้นได้เกิดขึ้นในห้วงเวลาหนึ่งของช่วงประสบการณ์ชีวิตอันยาวนานของบุคคล โดยเราไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงการดำรงอยู่ในแต่ละห้วงเวลาของชีวิต

ประการที่สาม บุคคลแต่ละคนจะใช้ชีวิตเดินทางทอดท่องอยู่กับบรรดาความหมายหลากหลายชุด ที่มีความสอดคล้องและร่วมความหมายเดียวกันกับความหมายของบุคคลอื่นๆ ในชุมชนต่างๆ ที่บุคคลนั้นดำรงชีวิตอยู่

ประการที่สี่ ความหมายของประสบการณ์ต่างๆ ที่ในตอนแรก อาจจะถูกคลุมเครือ ไม่ชัดเจนและไม่แน่นอน จะถูกนำไปสู่กระบวนการเจรจาต่อรองในชุมชน ตามแต่กระบวนการที่คนในชุมชนได้จัดตั้งขึ้นมา

โดยการแสดงออกซึ่งประสบการณ์ชีวิตของบุคคลนี้เอง ที่มีผลทำให้บุคคลแต่ละคน มีการปรับเปลี่ยนชีวิตของตนซ้ำๆ การแสดงออกซึ่งประสบการณ์ชีวิตของบุคคลดังกล่าวไม่ใช่เนื้อหาในเชิงวิชาการ การแสดงประสบการณ์ชีวิตของบุคคลหนึ่งออกมาไม่ใช่การผลิตซ้ำของประสบการณ์ที่บุคคลอยากจะนำออกมาสู่การรับรู้ของผู้อื่น การแสดงออกซึ่งประสบการณ์ชีวิตของบุคคลไม่ใช่การกำหนดแผนที่แสดงปริมณฑลของชีวิตของบุคคลนั้น การแสดงออกซึ่งประสบการณ์ชีวิตของบุคคลไม่ใช่การสะท้อนชีวิตที่บุคคลดำเนินอยู่ - ไม่ใช่กระจกเงาที่จะใช้ส่องมองโลก และไม่ใช่พรรณนะต่อชีวิต ที่ล้วนอยู่นอกขอบเขตของสิ่งที่กำลังดำเนินอยู่จริง

โครงสร้างของเรื่องเล่าช่วยให้กรอบแนวความคิดหลักๆ ให้กับบุคคลในการดำเนินชีวิตประจำวันของตน โดยกรอบแนวความคิดนี้ บุคคลแต่ละคนจะเชื่อมโยงเหตุการณ์ชีวิตของตนอย่างไล่เรียงเป็นลำดับ เหตุการณ์และเป็นไปตามประเด็นเรื่องเฉพาะในแต่ละเรื่องของตน ในโครงสร้างของเรื่องเล่า การอธิบายเหตุผลแบบไล่เรียงเป็นเส้นตรง (Linear causality) เป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่อย่างโดดเด่นในโครงสร้างของเรื่องเล่า กล่าวคือ เหตุการณ์หนึ่งจะเป็นพื้นฐานของการนำไปสู่เหตุการณ์อื่นๆ ไล่เรียงกันไปเสมอ

◆ **เรื่องราวที่ชุ่มอึมไปด้วยปัญหา (Problem-saturated stories)**

กล่าวโดยรวมแนวความคิดการบำบัดแบบเรื่องเล่ามีความเชื่อพื้นฐานว่า อັตลักษณ์ของบุคคลเป็นผลมาจากการปรับดัดแปลงจากรีวิวหรือเรื่องเล่าทั้งในเชิงเฉพาะตนของแต่ละบุคคลและในเชิงวัฒนธรรมโดยทั่วไป อັตลักษณ์ของบุคคลหรือกลุ่มที่พบว่าเป็นปัญหา หมายถึงเรื่องราวที่ถูกครอบงำอย่างชุ่มอึม-เต็มไปด้วยปัญหา (Problem-saturated stories) ของ

บุคคลหรือกลุ่มนั้น เมื่อเรื่องราวของบุคคลหรือกลุ่มถูกรอบงำขุ่มอ้อมด้วยปัญหา ทำให้เบียดบังเรื่องราวทางเลือกที่พึงประสงค์ออกไป เรื่องราวที่น่าจะเป็นทางเลือกของชีวิตอันพึงประสงค์กลายเป็นวาทกรรมที่ตักขอบ (marginalized-discourses) ความรู้ที่ตักขอบและการแสดงอัตลักษณ์ที่ตักขอบ ทั้งๆ ที่เป็นวาทกรรมที่พึงประสงค์ ทว่าถูกทำให้เลือนหายหรือถูกลดคุณค่าสมบัตินลง โดยขุดวาทกรรมที่เป็นปัญหา ซึ่งบุคคลหรือกลุ่มไปยอมรับหรือบุคคลและกลุ่มนั้นถูกชี้หน้าด้วยเรื่องเล่าเชิงวัฒนธรรมในเชิงลบ

ตัวอย่างของวาทกรรมที่ครอบงำควบคุมชีวิตประชาชน อาทิ ลัทธิทุนนิยม บริโภคนิยม วิธีคิดชายเป็นใหญ่ และเพศวิถีแบบรักต่างเพศ เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น วิธีคิดแบบแยกคนเป็นสองขั้ว (binaries) เช่น การมีสุขภาพะที่ดี-สุขภาพะที่ไม่ดี (healthy/unhealthy) คนปกติ-คนผิดปกติ (normal/abnormal) คนที่ทำการหน้าที่ได้-คนที่สูญเสียการหน้าที่ (function/dysfunction) เหล่านี้ เป็นวิธีคิดที่ละเลยหรือมองข้ามทั้งความสลับซับซ้อนของประสบการณ์ชีวิต และยังมองข้ามความหมายส่วนบุคคลและความหมายเชิงวัฒนธรรม ที่อยู่ในบริบทประสบการณ์ชีวิตของประชาชนผู้ใช้บริการ

◆ **ภาพรวมของการบำบัดแนวเรื่องเล่า**

การบำบัดแนวเรื่องเล่าเป็นการบำบัดที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

ประการแรก การบำบัดแนวเรื่องเล่าเป็นทางเลือกเพื่อการเล่าเรื่องและเล่าเรื่องซ้ำๆ การดำเนินการและดำเนินการซ้ำๆ ในเรื่องราวชีวิตที่บุคคลพึงใจจะเปิดเผย

ประการที่สอง การบำบัดแนวเรื่องเล่าทำให้ได้ทราบเหตุการณ์ชีวิตของบุคคล ที่มีลักษณะเฉพาะตน (unique) ของบุคคลนั้น ทำให้ได้ทราบเหตุการณ์ที่ขัดแย้ง เหตุการณ์ที่มีความไม่แน่นอน เหตุการณ์ที่

อาจจะไม่อยู่ในความปกติธรรมดา ที่มีนัยยะสำคัญต่อทางเลือกของสถานการณ์ในปัจจุบันของคุณคนนั้น

ประการที่สาม การบำบัดแนวเรื่องเล่าเป็นการย้ำความผูกพัน (re-engagement) และการผลิตซ้ำเชิงประวัติศาสตร์ผ่านทางเลือกในปัจจุบันของชีวิตบุคคล ทั้งนี้ การเล่าเรื่องเป็นการเชื่อมโยงทางเลือกในสถานการณ์ปัจจุบันให้เข้ากับประสบการณ์ในอดีต การเชื่อมโยงดังกล่าวยังได้ส่งผลทำให้บุคคลมองเห็น “ปัญญา” จากการเล่าเรื่องแล้วมีการย้ำความผูกพันและการผลิตซ้ำในลักษณะของสิ่งที่เรียกว่า “สติมาปัญญาเกิด” (wisdom of hindsight) บุคคลที่ได้เรียบเรียงเรื่องเล่าใหม่ ผ่านการตีความหมายโดยกระบวนการบำบัดแนวเรื่องเล่าทำให้เข้าใจตนเองและสถานการณ์ดีขึ้น เหมือนได้เดินทางผ่านความหมายต่างๆ ไปจนพบแสงสว่างที่อยู่ปลายอุโมงค์มืดนั้นเอง

ประการที่สี่ การบำบัดแนวเรื่องเล่าเป็นการสำรวจค้นหา (exploration) ความรู้และทักษะทางเลือก ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการแสดงออกซึ่งประสบการณ์ชีวิต และเป็นองค์ประกอบของการกำหนดอัตลักษณ์ของประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและตำแหน่งแห่งที่ของทักษะและความรู้

ประการที่ห้า การบำบัดแนวเรื่องเล่าเป็นการสำรวจค้นหา ข้อเสนอต่อการดำเนินชีวิต อันเชื่อมโยงกับชุดการกระทำที่มีฐานมาจากความรู้ทางเลือกและทักษะชีวิตทางเลือกที่เกี่ยวข้อง

ประการที่หก การบำบัดแนวเรื่องเล่าเป็นการพรรณนา อภิปรายความอย่างละเอียดประณีต (thick description) ทั้งนี้ กระบวนการบำบัดแนวเรื่องเล่าจะเป็นการปลุกสำนึกของบุคคลให้อธิบายถึงเหตุผลว่าทำไมเขาหรือเธอจึงกระทำสิ่งที่ได้ทำลงไป อธิบายถึงความคิด ความ

ปรารธนา ความนึกคิด อารมณั ความมุงหวัง ความหวัง ความตั้งใจ เป้าประสงคั แรงจูงใจ ความใฝ่ฝัน ความลุ่มหลง ความหวังใย ค่านิยม ความเชื่อ ความเพ้อฝัน ความผูกพันรัและความน้ยมเอียง

ประกการที่เจ็ด การบ่บ้ดแแนวร่องเล่าเป็นการพรรธนา อภิปรายอย่างหนาแน่น (rich description) โดยร่องราวทางเลือกของ บุคคลในปัจจุบันมักจะเป็นร่องราวที่เชื่อมโยงไปสู่ร่องราวทางเลือกในอดีตของบุคคลเสมอ เป็นการเชื่อมโยงร่องราวที่ข้ามผ่านห้วงเวลาของ ชีวิตบุคคล

ประกการที่แปด การบ่บ้ดแแนวร่องเล่าเป็นการพรรธนา อภิปรายอย่างหนาแน่น โดยการบ่บ้ดทำให้เกิดการเชื่อมโยงร่องราว ชีวิตของบุคคลในอดีตและปัจจุบัน เชื่อมพสานเข้ากับร่องราวชีวิตของบุคคลอื่น ตลอดจนเป็นการเชื่อมโยงร่องราวของชีวิตบุคคลต่างๆ โดยเป็นไปตามประเด็นร่วมของผู้อื่น ทั้งในอดีตและปัจจุบัน อาทิ ประเด็น ด้านจุดมุงหมาย ค่านิยมและพันธะผูกพันต่อกัน เป็นต้น

ประกการที่เก้า การบ่บ้ดแแนวร่องเล่าเป็นการพรรธนา อภิปรายอย่างหนาแน่น โดยกระบวนการบ่บ้ดทำให้เกิดบริบทของการเล่าร่องและเล่าร่องซ้ำ (telling and retelling) ตลอดจนทำให้เกิด การเล่าร่องซ้ำนั้นอย่างซ้ำๆ (retelling of retellings) ซึ่งประกการหลังนี้ ทำให้เกิดกิจกรรมที่นำไปสู่การผลิตอภิปท (meta-texts) และบทของ อภิปทชั้นสูง (meta to meta-texts)

ประกการที่สิบ การบ่บ้ดแแนวร่องเล่าเป็นกระบวนการที่นำไปสู่ การสร้างการพรรธนาอภิปรายอย่างละเอียดยประณีตและอย่างหนาแน่น ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานเพื่อนำไปสู่การแสดงออก การดำเนนการ และการ บอกล่าร่องราวที่ตามมา

►► องค์ประกอบพื้นฐาน (Common elements)

การบำบัดแบบเรื่องเล่ามีองค์ประกอบพื้นฐานห้าประการ ดังนี้

ประการแรก การบำบัดแบบเรื่องเล่ามีข้อสันนิษฐานเบื้องต้นว่า เรื่องราวหรือเรื่องเล่าของบุคคลเป็นสิ่งที่ปรับแต่งอัตลักษณ์ของเขาหรือเธอ เมื่อบุคคลประเมินผลกระทบหรืออิทธิพลของปัญหาของตนในฐานะเป็นเรื่องราวที่ครอบงำชีวิตตน

ประการที่สอง ความพึงพอใจที่จะสร้างสรรค์และใช้เอกสารในการที่นักบำบัดและผู้ใช้บริการเป็นผู้ร่วมกันเรียบเรียงเรื่องขึ้นใหม่ (Co-author)

ประการที่สาม การเน้นย้ำให้ผู้บริการนำปัญหาออกมาสู่ภายนอก (Externalizing) อาทิ การกำหนดชื่อของปัญหา เพื่อว่าบุคคลจะสามารถประเมินผลกระทบของปัญหาที่มีต่อชีวิตของเขาหรือเธอ สามารถเรียนรู้ได้ว่าอิทธิพลเหล่านั้นมีการทำงานต่อชีวิตของเขาหรือเธออย่างไร สามารถเชื่อมโยงกับประวัติความเป็นมาก่อนหน้านี้ สามารถประเมินผลได้ว่า จะกำหนดจุดยืนต่อปัญหาอย่างไร ตลอดจน ในท้ายที่สุดสามารถเลือกสัมพันธภาพที่เหมาะสมกับปัญหานั้น

ประการที่สี่ การรวมศูนย์ไปที่ “ผลลัพธ์เฉพาะตน” (Unique outcomes) ซึ่งเป็นคำศัพท์ของเออร์วิง กอฟแมน (Erving Goffman) หรือ “ข้อยกเว้น” (exceptions) ของปัญหา ที่หลุดหลงไปจากการคาดการณ์ของเรื่องราวหรือเรื่องเล่าของปัญหา

ประการที่ห้า การตระหนักร้อย่างยิ่งในผลกระทบจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจในบทสนทนาเชิงบำบัด โดยนักบำบัดต้องตระหนักในพันธะที่จะร่วมกับผู้บริการในการตรวจสอบผลกระทบของการบำบัดรูปแบบต่างๆ เพื่อมุ่งจัดผลกระทบทางลบที่อยู่ในความเชื่อของนักบำบัด

▶▶ บทสนทนาทกรูปแบบ

หลังจากที่มีการตีพิมพ์หนังสือเล่มแรกเรื่องการบ่บัตแแบบรื่องเล่าของไวท์แะอิปสตัน ในปี ค.ศ. 1989 ต่อมาก็ 18 ปี ไมเคิล ไวท์เรียบเรียงรื่อง Maps of Narrative Practice ในปี ค.ศ. 2007 ทั้งนี้ คำว่า “แผนที่” หรือ “Maps” ที่ไวท์ใช้เป็นชื่อรื่องนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากความประทับใจในวัยเด็ก ไวท์หลงใหลกับการเล่นสนุกกับ “แผนที่” คำว่า “แผนที่” ทำให้เราระลึกถึงสื่อกลางของการเดินทางที่ต้องใช้สติปัญญาในการทำความเข้าใจ แผนที่บอกแนวทางให้เราได้รู้ ทำทายย้วยให้เรอยากค้นหาให้พบ ตลอดจนเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการเตรียมการก่อนออกเดินทางจริง ในหนังสือ “แผนที่การปฏิบัติแบบรื่องเล่า” ได้กล่าวถึงแนวทางในการสนทนาเชิงบ่บัตทกแนวทาง ได้แก่

1. บทสนทนาที่เน้นการนำปัญหาออกสู่ภายนอก (Externalizing conversations)
2. บทสนทนาที่เน้นการแต่งรื่องขึ้นใหม่ (Re-authoring conversations)
3. บทสนทนาที่เน้นการปรับแต่งสมาชิกภาพขึ้นมาใหม่ (Re-membering conversations)
4. บทสนทนาที่เป็นพิธีการกำหนดนิยามใหม่ที่ให้คุณค่า (Definitional ceremonies)
5. บทสนทนาที่เน้นผลลัพธ์เฉพาะตน (Conversations that highlight unique outcomes) แะ
6. บทสนทนาที่เน้นยกระดับแนวความคิดต่อชีวิตแะอัตลักษณ์ขึ้นใหม่ (Scaffolding conversations)

◆ บทสนทนาที่เน้นการนำปัญหาออกสู่ภายนอก

การใช้บทสนทนาที่เน้นการนำปัญหาของผู้ใช้บริการออกสู่ภายนอก (Externalizing conversations) สืบเนื่องมาจากพื้นฐานการมองว่า “ปัญหา ก็คือปัญหา ปัญหาไม่ใช่ประชาชนผู้ใช้บริการ” การมองเช่นนี้ การบำบัดแบบเรื่องเล่าได้อ้างอิงงานของมิเชล ฟูโก (Michel Foucault) นักปรัชญา แนวคิดยุคหลังความทันสมัยและหลังโครงสร้างนิยม ซึ่งมองว่า การทำความเข้าใจอย่างจงใจ (intentional understandings) นั้นอยู่ตรงกันข้ามกับการทำความเข้าใจจากเนื้อใน (internal understandings) แนวคิดของฟูโกนำเสนอเรื่องการแบ่งแยกวิธีปฏิบัติ (Dividing practices) อันนำไปสู่ “อัตลักษณ์ที่ถูกกระทำย่ำยี” (Spoiled identity) ดังที่เรามองเห็นคนไร้บ้าน คนยากจน คนบ้า หรือคนทุพพลภาพ อ่อนแอ ซึ่งมีความแตกต่างจากประชากรทั่วไปในสังคม

การใช้บทสนทนาที่เน้นการนำปัญหาออกจากตัวผู้ใช้บริการมาสู่ภายนอกนั้น มีแนวคิดสำคัญอยู่ที่การพิจารณาตัดสินใจว่า เหตุการณ์ใดที่นักบำบัดควรพูดถึง เหตุการณ์นั้นควรเป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญต่อผู้ใช้บริการ ในฐานะที่เป็นหนทางอันจะนำไปสู่การกำหนดสร้างหน่วยความคิด (units of thoughts) และการกระทำอันเป็นอิสระ การใช้บทสนทนาที่เน้นการนำปัญหาออกสู่ภายนอก ยังประกอบด้วยชุดคำถามสำคัญอีกสี่หมวด ได้แก่

1. การตั้งคำถามในแนวการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ใกล้ตัวของผู้ใช้บริการกับคำนิยามความหมายของปัญหา
2. การตั้งคำถามเกี่ยวกับการกำหนดแผนที่แสดงผลกระทบของกิจกรรมปัญหาที่มีต่อผู้ใช้บริการ
3. การตั้งคำถามเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบของกิจกรรมปัญหาที่มีต่อผู้ใช้บริการ และ

4. การตั้งคำถามเกี่ยวกับการให้เหตุผลความถูกต้องต่อการประเมินผลข้างต้น

◆ **บทสนทนาที่เน้นการแต่งเรื่องขึ้นใหม่**

ในขณะที่ นักบำนัดให้คำแนะนำปรึกษากับผู้ใช้บริการ ผู้ใช้บริการจะเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสถานการณ์ความยากลำบากที่เขาหรือเธอประสบ คลื่นคลายไปตามเวลาและสอดรับไปกับประเด็นหรือเค้าโครงของเรื่อง เนื้อหาที่ผู้ใช้บริการเล่ามักจะเป็นความพ่ายแพ้ ความล้มเหลว ความไร้สมรรถภาพ ไร้ความสามารถ ความสิ้นหวัง ไร้คุณค่า และความเปล่าประโยชน์ ประเด็นหรือเค้าโครงที่มีลักษณะครอบงำด้วยความต่ำต้อยต้อยค่าเหล่านี้ จะเป็นจุดเริ่มต้นที่นักบำนัดจะใช้สำหรับการเริ่มต้นแต่งเรื่องขึ้นใหม่ (Re-authoring) บทสนทนาที่เน้นการแต่งเรื่องใหม่จะช่วยปรับแต่งประเด็นหรือเค้าโครงที่เป็นความล้มเหลวพ่ายแพ้ต่างๆ แล้วนำไปเป็นพื้นฐานที่เชื่อมโยงกลมกลืนไปกับประเด็นหรือเค้าโครงอันงดงามมีคุณค่าในชีวิตของผู้ใช้บริการ

ภูมิหลังของบทสนทนาที่เน้นการแต่งเรื่องใหม่ มาจากทฤษฎีด้านวรรณกรรมของ เจอโรม บรูเนอร์ (Jerome Bruner) อันเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับอุปลักษณ์เรื่องเล่า (Narrative metaphor) ซึ่งจำแนกแยกแยะเรื่องราวออกเป็นสองทัศนภาพ (landscapes) ได้แก่ ทัศนภาพการกระทำ (landscape of action) และทัศนภาพแห่งจิตสำนึก (landscape of consciousness) ทัศนภาพการกระทำ หมายถึงเรื่องราวที่เป็นวัตถุปรธรรมของเรื่อง ลำดับของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเค้าโครงเรื่อง และประเด็นสำคัญๆ ในเรื่อง ส่วนทัศนภาพแห่งจิตสำนึก หมายถึงจิตสำนึกของตัวละครในเรื่อง และการสะท้อนของจิตสำนึกที่มีต่อเหตุการณ์ใน

ทัศนภาพแห่งการกระทำ เป็นสิ่งที่รับรู้หรือไม่รับรู้ในการกระทำ เป็นสิ่งที่รู้สึกหรือไม่รู้สึกในการกระทำและเป็นสิ่งที่รู้คิดหรือไม่รู้คิดในการกระทำนั้น

เมื่อนักบำบัดนำทฤษฎีวรรณกรรมของบรูเนอร์มาประยุกต์ใช้ในการบำบัดแบบเรื่องเล่า นักบำบัดใช้พื้นฐานข้อเท็จจริงที่ว่า “ประชาชนผู้ใช้บริการให้ความหมายกับประสบการณ์ในเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันของตน” จุดสำคัญของบทสนทนาชุดนี้จึงอยู่ที่ทัศนภาพของการกระทำ อาทิ การถามถึงเหตุการณ์ สภาพการณ์ ลำดับของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ระยะเวลา และเค้าโครงเรื่อง และทัศนภาพของอัตลักษณ์ (ซึ่งในการบำบัดแบบเรื่องเล่า ใช้คำว่า “อัตลักษณ์” มาแทนคำว่า “จิตสำนึก” เพื่อป้องกันความสับสน) โดยย้ำเน้นข้อเท็จจริงที่ว่า การปรับความสัมพันธ์เชิงต่อรองใหม่ (Re-negotiation) ของเรื่องราวชีวิตผู้ใช้บริการ ก็คือการปรับความสัมพันธ์เชิงต่อรองใหม่กับอัตลักษณ์ของเขาหรือเขอนั่นเอง ดังนั้น การถามถึงทัศนภาพของอัตลักษณ์ จะเป็นคำถามที่เกี่ยวกับประเด็นต่างๆ อาทิ การตระหนักรู้ การเรียนรู้ ความรู้ การทำความเข้าใจภายใน การทำความเข้าใจในคุณค่าที่สอดรับไปกับการทำความเข้าใจที่เป็นความตั้งใจ เป็นต้น

◆ บทสนทนาที่เน้นการปรับแต่งสมาชิกภาพขึ้นใหม่

นักบำบัดแบบเรื่องเล่า ใช้บทสนทนาที่เน้นการปรับแต่งสมาชิกภาพขึ้นมาใหม่ (Re-membering conversations) จากพื้นฐานความเชื่อว่าอัตลักษณ์ของคนเราก่อรูปขึ้นมาจากการเชื่อมโยงชีวิตของตนเข้ากับความเป็นสมาชิกภาพ อันประกอบขึ้นจากรูปลักษณ์สำคัญ (Significant figures) และอัตลักษณ์ของบุคคล ทั้งจากอดีต ปัจจุบัน และการคาดเดาในอนาคต บทสนทนาเพื่อปรับแต่งสมาชิกภาพขึ้นใหม่ จะช่วยให้ผู้ใช้บริการทบทวนสมาชิกภาพ ปรับลดลง หรือเพิ่มพูน ตลอดจนรุนแรงไว้

ความเป็นสมาชิกภาพของบุคคล ทั้งนี้ ถือเป็นการสร้างความผูกพันขึ้นมาใหม่ (Re-engagement) อย่างมีเป้าหมายเด่นชัด ในการที่จะผูกประวัติดีความสัมพันธ์ของอัตลักษณ์ในอดีต เข้ากับอัตลักษณ์ในปัจจุบันและในอนาคต

บทสนทนาที่เน้นการปรับแต่งสมาชิกภาพขึ้นมาใหม่ ประกอบด้วยคำถามตามลำดับขั้น สี่ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง เป็นการถามเพื่อต้องการทราบว่า รูปลักษณ์มีผลต่อชีวิตของบุคคล อย่างไร

ขั้นตอนที่สอง เป็นการซักถามเพื่อต้องการทราบถึงอัตลักษณ์ของบุคคล ที่มองผ่านสายตาของรูปลักษณ์ในขั้นตอนแรกนี้

ขั้นตอนที่สาม เป็นคำถามเพื่อต้องการทราบว่าคุณมีผลต่อชีวิตของรูปลักษณ์ อย่างไร และ

ขั้นตอนที่สี่ เป็นคำถามเพื่อต้องการทราบว่าการส่งผลต่ออัตลักษณ์ของรูปลักษณ์นั้น มีนัยยะความสำคัญอย่างไร

◆ **บทสนทนาที่เป็นพิธีการกำหนดนิยามใหม่ที่ให้คุณค่า**

นักบำบัดแบบเรื่องเล่าใช้บทสนทนาที่มีลักษณะเป็นพิธีการนิยามความหมายใหม่ที่ให้คุณค่า (Definitional ceremonies) เพื่อการยอมรับ (acknowledge) หรือให้ระดับคุณค่าใหม่แก่ชีวิตของบุคคล ซึ่งเป็นตรงกันข้ามกับวัฒนธรรมร่วมสมัย ที่บางครั้งเราพบว่าส่งผลให้ชีวิตคนเราต้องต่ำต้อยด้อยค่าลงไปกว่าเดิม พิธีการที่ลดคุณค่าชีวิตเหล่านี้ ทำให้ชีวิตของคนเราถูกพิพากษาถูกตัดสินวัดค่าไปตามปทัสสถานที่ยึดมั่นกำหนดสร้าง ชีวิตของคนเราถูกพิพากษาอย่างไม่เหมาะสม อย่างไรสมรรถภาพ

อย่างเป็นทางการเป็นความผิดกฎเกณฑ์ ผิดระเบียบของสังคม และบ่อยครั้งตัดสินว่า
 อัตลักษณ์เช่นนี้เป็นความล้มเหลวในชีวิต

วิธีการที่ให้ความหมายที่มีคุณค่าใหม่ เป็นการจัดให้ประชาชนได้
 มีทางเลือกในการพูดถึง หรือแสดงออกซึ่งเรื่องราวในชีวิตของเขาหรือเธอ
 ต่อหน้าผู้ชมผู้ฟังคนนอก (Outsider witnesses) ที่ได้รับการคัดเลือกมา
 อย่างรอบคอบ ผู้ชมผู้ฟังคนนอกเหล่านี้จะตอบสนองต่อเรื่องราวของบุคคล
 ด้วยการเล่าเรื่องราวซ้ำใหม่ (Retellings) ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ได้รับการ
 ปรับปรุงใหม่-แต่งขึ้นใหม่ด้วยการยอมรับ

การเล่าเรื่องราวซ้ำใหม่และการตอบกลับของผู้ชมผู้ฟังคนนอก
 จะทำให้เกิดมีเสียงสะท้อน (Resonance) ที่ทรงพลังอย่างยิ่งและเกิด
 การยอมรับอย่างสูงในการให้คุณค่าของบุคคลต่อสิ่งที่เป็นการกระทำใน
 การดำรงชีวิตของเขาหรือเธอ ขณะเดียวกัน ก็นำไปสู่ประสบการณ์ชีวิต
 ของบุคคล ที่ได้นำออกมาแบ่งปันร่วมกับผู้อื่น ขั้นตอนของวิธีการนิยาม
 ความหมายที่มีคุณค่าใหม่มี สามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง การเล่าเรื่องราวชีวิตที่มีนัยยะสำคัญของบุคคล
 ที่เป็นศูนย์กลางของวิธีการนี้

ขั้นตอนที่สอง การกล่าวตอบกลับเรื่องราวโดยผู้ชมผู้ฟังคนนอก
 ซึ่งในขั้นตอนที่สองนี้ มีชุดบทสนทนาที่นำมาถามเพื่อต้องการทราบข้อมูล
 อีกลึ้ซุด ได้แก่

(1) ชุดคำถามที่ต้องการทราบประเด็นเฉพาะของการแสดงออก
 (Particularities of Expression) ได้แก่

- อะไร ทำให้เกิดการดึงดูดความสนใจ ในเรื่องราวที่เล่า
- รวมทั้ง อะไร ทำให้เกิดการจุดประกายของจินตนาการ

- อะไร เป็นคำเฉพาะ วลีเฉพาะ หรืออารมณ์เฉพาะ ที่เกิดขึ้นในเรื่องราวที่เล่า

(2) ชุดการถามที่ต้องการทราบประเด็นเกี่ยวกับ ภาพลักษณ์ และการคาดการณ์ว่า จะมีการสะท้อนสิ่งใดเกิดขึ้นบ้าง ในด้านของการทำความเข้าใจอย่างจริงจังและคุณค่าที่สอดรับกัน

- อะไร คือภาพลักษณ์ที่ปรากฏขึ้นในใจเรา ในขณะที่ได้ฟังเรื่องราว

- อะไร คืออุปลักษณ์เฉพาะ (metaphors) ที่บ่งบอกชีวิตของบุคคลนี้ ภาพอัตลักษณ์ของบุคคลนี้เป็นอย่างไร สัมพันธภาพเป็นอย่างไร หรือแบบแผนความหมายของชีวิตบุคคลนี้เป็นอย่างไร

- ภาพของบุคคลนี้สะท้อนเป้าหมาย ค่านิยม ความเชื่อ ความหวัง ความใฝ่ฝัน และพันธะผูกพันของบุคคลอย่างไร อะไร เป็นสิ่งที่ชีวิตของเขาหรือเธอต้องการ

- ภาพลักษณ์เหล่านี้ บอกอะไร เกี่ยวกับชีวิตและอัตลักษณ์ของบุคคลนี้กับเราได้บ้าง

(3) การสะท้อน

- ความสนใจของผู้ชมผู้ฟังเกิดขึ้นได้อย่างไร ทั้งในส่วนของความสนใจที่แสดงออกอย่างประจักษ์ชัดและไม่ประจักษ์ชัด

- ประสบการณ์ส่วนตัวในประวัติของผู้ชมผู้ฟังที่ได้รับการปลุกฟื้นขึ้นมา จากการได้ยินได้ฟังเรื่องราวของบุคคล

(4) การส่งถ่าย (Transport)

- หนทางใดบ้าง ที่ผู้ชมผู้ฟังได้รับรู้ ต้องมีการเคลื่อนไหวไปจากเดิม

- ส่วนไหน ที่ใดบ้าง ที่ผู้ชมผู้ฟังเป็นฝ่ายลากพาการเล่าเรื่องออกไปจากจุดที่มันควรจะไปถึง

ขั้นตอนที่สาม การพูดถึง การเล่าเรื่องซ้ำของผู้ชมผู้ฟังคนนอก โดยบุคคลที่เป็นศูนย์กลางของพิธีการ

มุมมองของเรื่องเล่าและประเด็นต่างๆ จะถูกปรับดัดแปลงโดยโครงสร้างของพิธีการ ขั้นตอนทั้งสามขั้นตอนจะตอบรับกับประเด็นเฉพาะต่างๆ การซักถามในประเด็นต่างๆ ก็สอดคล้องไปกับประเด็นเด่นๆ ที่พบ การมีส่วนร่วมของผู้ชมผู้ฟังในกระบวนการบำบัดจะอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของนักบำบัด การเล่าเรื่องราวของบุคคลจะเป็นศูนย์กลางของพิธีการโดยตลอด

◆ **บทสนทนาที่เน้นผลลัพธ์เฉพาะตน**

นักบำบัดแบบเรื่องเล่าใช้บทสนทนาที่เน้นผลลัพธ์เฉพาะตน (Conversations that highlight unique outcomes) ในการทำความเข้าใจด้านมุมต่างๆ ของประสบการณ์ชีวิตของบุคคล ซึ่งด้านมุมประสบการณ์ชีวิตบุคคลมีความหมาย ทั้งนี้ นักบำบัดมีวิธีการตั้งคำถามในส่วนนี้ จำแนกเป็นสี่ประเภทคำถาม ได้แก่

1. การตั้งคำถามถึงการต่อรองระหว่างประสบการณ์ใกล้เคียงกับนิยามความหมายเฉพาะของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะ ว่ามีความลงตัวได้เพียงไร
2. การตั้งคำถามถึงแผนที่ที่แสดงผลกระทบของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น
3. การประเมินผลต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะและผลกระทบ
4. การให้เหตุผลความถูกต้องต่อการประเมินผลนั้น

เนื่องจากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะมักจะได้รับการขัดขวางจากความทรงจำเดิมของบุคคล นักบำบัดแบบเรื่องเล่าจึงจำเป็นต้องพยายามมีจุดยืนที่ไม่นำตนเข้าสู่ศูนย์กลาง ทว่าให้ความสำคัญกับผู้ให้บริการอย่าง

สูง เพื่อว่าการสำรวจเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น จะประสบความสำเร็จ
 เฉกเช่นเดียวกับการปรับแต่งเรื่องขึ้นใหม่

◆ บทสนทนาที่เน้นระดับแนวความคิดต่อชีวิตและอัตลักษณ์ ขึ้นใหม่

นักบำบัดแบบเรื่องเล่าใช้บทสนทนายกระดับแนวความคิดต่อ
 ชีวิตและอัตลักษณ์ของบุคคลขึ้นใหม่ (Scaffolding conversations) โดย
 อาศัยพื้นฐานจากแนวคิดทฤษฎี “พื้นที่การพัฒนาที่ใกล้ความจริงที่สุด”
 (Zone of Proximal Development) ของไวโกตสกี (Vygotsky) ที่อธิบายว่า
 “ระยะห่างระหว่างระดับการพัฒนาที่แท้จริง ซึ่งถูกกำหนดโดยการแก้ไข
 ปัญหาอิสระ กับระดับศักยภาพการพัฒนา ที่ถูกกำหนดโดยการแก้ไข
 ปัญหาภายใต้คำชี้แนะของผู้ใหญ่ หรือได้รับความร่วมมือจากเพื่อนที่มี
 ความสามารถ” โดยนัยะของทฤษฎีนี้ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีความ
 สำคัญในฐานะเป็นขุมศักยภาพของทางเลือก ไม่ใช่การควบคุมทางสังคม

บทสนทนาที่เน้นระดับแนวความคิดต่อชีวิตและอัตลักษณ์
 ขึ้นใหม่ ยังจำแนกแนวของการสนทนาซักถามออกเป็นห้าประการ หรือ
 ห้าระดับ ได้แก่

◆ ระดับที่หนึ่ง เป็นระดับล่าง (Low-level distance task)

นักบำบัดใช้บทสนทนาเพื่อส่งเสริมหรือกระตุ้นให้บุคคลอธิบาย
 ความหมายของเหตุการณ์ในโลกแห่งชีวิตของบุคคล ทั้งในส่วน
 ของเหตุการณ์ที่อาจจะไม่ใช่เหตุการณ์ปกติ หรือเหตุการณ์ที่ไม่ได้เป็น
 ปราณฎการณ์โดยปกติ

◆ **ระดับที่สอง เป็นระดับกลาง (Medium-level distance task)**

นักบำบัดใช้บทสนทนาเพื่อส่งเสริมหรือกระตุ้นให้บุคคลสร้างสัมพันธภาพเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ ของบุคคลเข้าไว้ด้วยกัน และพัฒนาเป็นห่วงโซ่พัฒนาการของความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ชีวิตของบุคคล

◆ **ระดับที่สาม เป็นระดับกลาง-สูง (Medium-high-level distance task)**

นักบำบัดใช้บทสนทนาเพื่อส่งเสริมหรือกระตุ้นให้บุคคลได้สร้างการสะท้อน การประเมินผล และการร่างผลการตระหนักรู้และการเรียนรู้จากห่วงโซ่ความสัมพันธ์ดังกล่าว

◆ **ระดับที่สี่ เป็นระดับสูง (High-level distance task)**

นักบำบัดใช้บทสนทนาเพื่อส่งเสริมหรือกระตุ้นให้บุคคล ได้กำหนดแนวความคิดเกี่ยวกับชีวิตและอัตลักษณ์ของตน จากการรวบรวมสร้างความเข้าใจในรูปผลการตระหนักรู้และผลการเรียนรู้จากรูปธรรมของเหตุการณ์และสภาพการณ์จริงของชีวิตบุคคล

◆ **ระดับที่ห้า เป็นระดับสูงมาก (Very- high-level distance task)**

นักบำบัดใช้บทสนทนาเพื่อส่งเสริมหรือกระตุ้นให้บุคคล ได้พัฒนาเค้าโครงของการดำเนินชีวิตใหม่ ซึ่งเป็นเค้าโครงที่จะกลมกลืนสอดคล้องกับแนวความคิดเรื่องชีวิตและอัตลักษณ์ของบุคคลที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ นักบำบัดยังช่วยให้บุคคลได้กำหนดการคาดเดาหรือพยากรณ์ถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น จากการนำเค้าโครงนี้ไปปฏิบัติในอนาคต ตลอดจนช่วยให้บุคคลสามารถวางแผนและริเริ่มการดำเนินการตามเค้าโครงที่ตนพัฒนาขึ้นได้อย่างเป็นจริง

▶▶ การวิจัยแแนวเรื่องเล่า (Narrative Research)

◆ การวิจัยแแนวเรื่องเล่ากำลังเป็นที่นิยมยิ่งขึ้น

ในสองทศวรรษที่ผ่านมา เรื่องเล่าได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นในบรรดานักวิจัยทางสังคม จนดูเหมือนกับว่า นักวิจัยสังคมแทบทุกคนกำลังทำวิจัยแแนวเรื่องเล่าไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง นักวิจัยและนักวิชาการวิจัยหลายคนบอกว่า แม้ว่า การวิจัยแแนวเรื่องเล่ากำลังเป็นที่นิยมมากขึ้นเรื่อยๆ ทว่า การลงมือทำวิจัยแแนวเรื่องเล่าสักเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องยาก ถ้าเราเป็นอาจารย์สอนการวิจัยแแนวเรื่องเล่า เรามักจะถูกนักศึกษาวิจัยถามว่า

“ผมต้องขอร้องให้ผู้ตอบการสัมภาษณ์เล่าเรื่องให้ฟัง
ใช่ไหม?”

“ถ้าผู้ตอบสัมภาษณ์ของดิฉัน ไม่เล่าเรื่องให้ฟังเลย
จะเกิดอะไรขึ้นคะ”

“แล้ว อะไรล่ะครับ ที่เราเรียกว่า เรื่องเล่า”

และคำถามที่ผู้สอนวิจัยเรื่องเล่าพบบ่อยที่สุด คือ

“ตอนนี้ ดิฉันมีเรื่องราวแล้ว จะให้ดิฉัน ทำอะไรต่อ
ล่ะคะ”

ข้อมูลจากเรื่องเล่ามักจะมากมายมหาศาล ทำให้ชวนสงสัยว่า การตีความหมายของข้อมูล ทำจะไม่จบลงง่ายๆ ทั้งยังกังวลว่า การตีความหมายมันจะไม่เรียงลำดับความสำคัญ ตลอดจนความหมายของเรื่องเล่าที่ได้ อาจจะไม่ลุ่มลึกเท่าที่ควร

◆ การวิจัยแนวเรื่องเล่าแตกต่างจากวิจัยเชิงคุณภาพอื่น

การทำวิจัยแนวเรื่องเล่า ไม่เหมือนการทำวิจัยเชิงคุณภาพประเภทอื่นๆ เพราะการวิจัยแนวเรื่องเล่าไม่มีจุดเริ่มต้นอย่างเป็นทางการโดยอัตโนมัติ และไม่มีจุดสิ้นสุดที่ชัดเจน เนื่องจากคำนิยามความหมายของ “เรื่องเล่า” ก็ยังเป็นที่ยกเถียงกันอย่างยากจะลงตัว ไม่มีหลักฐานสนับสนุนว่าจุดศูนย์รวมที่จะบ่งบอกว่า เรื่องเล่าอยู่ตรงไหน บางท่านอาจจะอ้างอิงแนวคิดที่ว่าด้วยประเด็นเนื้อหา (content-based thematic approaches) ที่จะนำมากำหนดว่า เรื่องเล่าควรมีขอบเขตอยู่ตรงไหนหรือบางท่านอาจจะถือว่าการวิเคราะห์ที่ไปทีองค์ประกอบด้านภาษาต่างหากที่เราจะถือว่านั้นเป็นเรื่องเล่า อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยแนวเรื่องเล่าก็ไม่ได้วิเคราะห์อย่างเดียวกันกับ ทฤษฎีติดดิน (grounded theory) และไม่ได้วิเคราะห์แบบที่พบกัน-ทำกันในแนวปรากฏการณ์วิทยา (Interpretive phenomenological analysis) ลักเท่าใดนัก

นักวิชาการวิจัยที่สนใจการวิจัยแนวเรื่องเล่า ยังมีการถกเถียงถึงแนวคิดที่ขัดแย้งกันเองภายในของการวิจัยแนวเรื่องเล่าและการพยายามสร้างความสมดุลระหว่างความขัดแย้งนี้ ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์วาทกรรมที่เราพบความขัดแย้งในเชิงญาณวิทยาอย่างมาก ยิ่งไปกว่านั้น การวิจัยแนวเรื่องเล่า ยังแตกต่างจากการวิจัยเชิงคุณภาพอื่นๆ ตรงที่การวิจัยแนวเรื่องเล่า นั้นไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัวแน่นอนเกี่ยวกับแบบแผนที่จะใช้เพื่อการสืบค้น หรือวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม หรือแม้กระทั่ง ระดับของการศึกษาเรื่องราวที่ถือว่าดีที่สุดจะอยู่ที่ระดับใด ก็ไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัว

การวิจัยแนวเรื่องเล่าไม่ได้บอกว่า นักวิจัยจะต้องไปแสวงหาเรื่องราวจากบันทึกคำพูด คำกล่าวที่เราบันทึกไปทุกวัน ไปสัมภาษณ์ ไป

ค้นสมุดไดอารี่ ดูจากรายการทีวี หรือบทความตามหน้าหนังสือพิมพ์ ไม่ได้บอกแม้กระทั่ง นักวิจัยต้องรักษาความเป็นวัตถุวิสัย หรือต้องใกล้ชิดกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยอย่างยิ่ง แต่ประการใด ไม่ได้บอกว่า เราต้องวิเคราะห์เรื่องราวเพื่อสร้างประเด็นเฉพาะ (particularities) หรือเราต้องสร้างข้อสรุปทั่วไป (generality) ตลอดจนไม่ได้บอกว่า นักวิจัยต้องผูกติดนัยยะสำคัญในเชิงญาณวิทยาอย่างไรกับการวิเคราะห์เรื่องราวที่ได้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า นักวิชาการวิจัยประสบกับปัญหายุ่งยากมากมายดังกล่าว ทว่า นักวิจัยหลายท่านที่หันมาสนใจการวิจัยแนวเรื่องเล่า ก็ยังต้องการที่จะดำเนินการวิจัยแนวเรื่องเล่าต่อไป ทั้งยังพยายามจะพัฒนาการวิจัยแนวเรื่องเล่าให้ก้าวหน้าต่อไปยิ่งขึ้น

คอร์รี สควียร์ (Corrine Squire, 2008) เห็นว่า บรรดานักวิจัยกำลังนิยมดำเนินการวิจัยแนวเรื่องเล่ากันมาก เพราะว่า การวิจัยแนวเรื่องเล่ามีพลังที่จะช่วยให้นักวิจัยมองเห็นความแตกต่างของความหมายหลายระดับชั้น ซึ่งบางครั้ง ความหมายแต่ละระดับก็อาจจะมี ความขัดแย้งกันเอง การวิจัยแนวเรื่องเล่าช่วยให้นักวิจัยมีบทสนทนาที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนช่วยให้นักวิจัยมีความเข้าใจต่อปัจเจกบุคคลและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ดียิ่งขึ้น

เมื่อนักวิจัยรวมศูนย์ความสนใจไปที่เรื่องเล่า นักวิจัยสามารถที่จะสืบค้น ไม่เพียงแต่โครงสร้างและการดำเนินความเป็นไปเป็นมาของเรื่องราว ทว่า ยังรวมไปถึงผู้ที่เป็นผู้ผลิตเรื่องราวนั้น กลไกที่เรื่องราวนั้นถูกผลิตสร้างขึ้นมา ตลอดจน เรื่องเล่านั้นเป็นเรื่องเล่าที่สงบงัน ชัดแย้ง แข่งขัน หรือเป็นที่ยอมรับ ด้วยวิธีการแสวงหาความรู้ผ่านเรื่องเล่า ทำให้เราสามารถพรรณนาความ ทำความเข้าใจ และอธิบายด้านมุมที่สำคัญๆ ของโลก

◆ ความหลากหลายของเรื่องเล่า

เรื่องเล่าเป็นคำศัพท์ที่แพร่หลายในงานวิจัยสังคมร่วมสมัยของโลกตะวันตก มีงานเขียนมากมายมหาศาลที่เรียบเรียงเกี่ยวกับการวิจัยแนวเรื่องเล่า อาทิ งานเขียนของแคลนดินินและคอนเนลลี่ (Clandinin and Connelly, 2004); เอลเลียต (Elliot, 2005); ฟรีแมน (Freeman, 1993); โฮลสไตน์และกิวเบรียม (Holstein and Gubrium, 1999); ลองเจลีเยร์และพีเตอร์สัน (Langellier and Peterson, 2004); มิชเลอร์ (Mishler, 1986); ออกซ์ และ แคปป์ (Ochs and Capps, 2001); กลุ่มเรื่องเล่าส่วนบุคคล (Personal Narratives Group, 1989); พลัมเมอร์ (Plummer, 2001); โพลกิงฮอร์น (Polkinghorne, 1988); ริสส์แมน (Riessman, 1993a, 2007); โรเบิร์ต (Roberts, 2002); ซาร์เบน (Sarbin, 1986); และ เวนกราฟ (Wengraf, 1999) เป็นต้น งานเขียนมากมายเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่น่ามากล่าวเป็นตัวอย่าง เพื่อสะท้อนให้เห็นความนิยมอย่างแพร่หลาย

นอกเหนือจากงานเขียนข้างต้นแล้ว คอรีน สไควร์ยังได้ยกตัวอย่างงานเขียนด้านวิจัยแนวเรื่องเล่าจำนวนมากที่เน้นด้วยบทเชิงประจักษ์ (empirical-based texts) ในการศึกษาประเด็นที่สำคัญ อาทิ งานเขียนของแอนดรู (Andrews, 2007); เอเมอร์สันและฟรอส (Emerson and Frosh, 2004); แมคอาดัมส์ (McAdams, 2006); มิชเลอร์ (Mishler, 1999); สไควร์ (Squire, 2007); ทัมบูคู (Tamboukou, 2003)

สำหรับงานเขียนอีกกลุ่มที่มีจำนวนมากมายไม่แพ้กัน ได้แก่ งานบทความที่สะท้อนทฤษฎีต่อประเด็นสำคัญที่พบในการวิจัยแนวเรื่องเล่า อาทิ งานของแอนดรูและคณะ (Andrews et al., 2004); แบมเบอร์กและแอนดรู (Bamberg and Andrews, 2004); บรอกไมเออร์และคาร์เบา (Brockmeier and Carbaugh, 2001); แซมเบอร์เลนและ

คณะ (Chamberlayne et al., 2000); แคลนดินิน (Clandinin, 2006); แพทเทอร์สัน (Patterson, 2002); โรเซนวาลด์และออกเบอร์ก (Rosenwald and Ochberg, 1992) ตลอดจนมีหนังสือตำราจำนวนมาก ที่กล่าวถึงเรื่องเล่าไปในบริบทหลากหลาย เช่น การพัฒนา สุขภาวะ เพศวิถี และการสังคมสงเคราะห์ ดังเช่น งานของเดอูท และไลท์ฟุต (Daiute and Lightfoot, 2004); กรีนฮาล์ฟและเฮอร์วิทซ์ (Greenhalgh and Hurwitz, 1998); ฮอลล์ (Hall, 1997); แมททิงลีย์ (Mattingley, 1988); พลัมเมอร์ (Plummer, 1995); ริสแมน (Riessman, 1993b).

◆ ความนิยมเรื่องเล่า ไม่เพียงอยู่ในกลุ่มนักวิจัยสังคม

เรื่องเล่านอกจากกำลังเป็นที่นิยมอย่างมากในหมู่นักวิจัยสังคม เรื่องเล่ายังมีลักษณะเป็นวาทกรรมที่แพร่หลายในสังคม คนในสังคมทั่วไปใช้คำว่า “เรื่องเล่า” เพื่อจะสื่อให้หมายถึงการทำความเข้าใจอย่างแหลมคมแบบคาย นักการเมืองในอังกฤษหรือผู้มีอำนาจกำหนดนโยบายในอังกฤษพากันใช้คำนี้ และบอกว่าตนทำหน้าที่ได้ดีเพราะว่าตนได้ให้ความสนใจอย่างใกล้ชิดต่อ “เรื่องเล่า” ในชีวิตประจำวันของประชาชน

นักสื่อสารมวลชน (Journalists) บอกว่าพวกตนมีความเข้าใจต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ดีก็เพราะอาศัยการทำความเข้าใจผ่านเรื่องเล่าเป็นสำคัญ ประชาชนพลเมืองทั่วไปได้รับข่าวสารที่ช่วยทำให้เข้าใจสถานการณ์ที่มีความสลับซับซ้อนได้ดีขึ้นจากการที่ได้อ่าน-ได้ยินเรื่องราวของผู้ประสบเหตุการณ์ ดังเช่น องค์การอนามัยโลก (WHO) สื่อสารเรื่องการระบาดของเอชไอวี ผ่านเรื่องราวของปัจเจกบุคคลแต่ละคน ในเว็บไซต์ที่ชื่อ “เรื่องราวของโศกนาฏกรรมและความหวัง” (Stories of Tragedy and Hope) (<http://www.who.int/features/2003/09/en/>) อันเป็นลักษณะของเรื่องเล่าอย่างชัดเจน

คำว่า “เรื่องเล่า” ที่อยู่ในวาทกรรมที่นิยมแพร่หลาย (Popular discourse) นั้น ได้มีการนำไปใช้ในแนวทางเดียวกันกับที่สาขาวิชาการด้านมนุษยศาสตร์นำไปใช้ เพื่อจะบ่งชี้ให้เห็นเส้นทางของประเด็นและความเป็นเหตุผลที่ปรากฏในแบบแผนทางวัฒนธรรม เช่น ในภาพยนตร์หรือในนวนิยาย เราจะเห็นว่า ทั้งในวัฒนธรรมที่เรียกว่า Popular Culture และในวิชาการด้านวิจัยสังคม “เรื่องเล่า” มีความหมายอย่างหลากหลายตามแต่ผู้ที่นำไปใช้ประโยชน์จะเห็นคุณค่าในด้านใด

◆ ความหมายของการวิจัยแนวเรื่องเล่า

การวิจัยแนวเรื่องเล่า (Narrative Research) หรือการแสวงหาความรู้ผ่านเรื่องเล่า (Narrative Inquiry) หมายถึงการรวบรวมข้อมูล เพื่อนำไปสู่การค้นหาคำตอบที่เรียกว่าวิจัย โดยผ่านการเล่าเรื่องราว นักวิจัยเมื่อรวบรวมข้อมูลจนเพียงพอแล้ว จะเริ่มเรียบเรียงเรื่องเล่าจากประสบการณ์ที่นักวิจัยได้ไปทำความเข้าใจ ทั้งนี้ นักวิจัยแนวเรื่องเล่าเห็นว่า “มนุษย์เป็นอินทรีย์ที่เล่าเรื่องราว (Humans are storytelling organism) ทั้งในเชิงปัจเจกและในเชิงกลุ่มมวลชน” (Connelly and Clandinin, 1990) ดังนั้น การศึกษาเรื่องเล่าก็คือการศึกษาหนทางที่มนุษย์มีประสบการณ์ต่อโลก กล่าวอีกอย่างหนึ่ง คือชีวิตของมนุษย์ล้วนประกอบไปด้วยเรื่องราวมากมาย

การวิจัยแนวเรื่องเล่ามีข้อสันนิษฐานพื้นฐานสามประการ ได้แก่

ประการแรก มนุษย์จะจัดระเบียบประสบการณ์ที่เราสัมผัสต่อโลกในรูปของเรื่องเล่า

ประการที่สอง นักวิจัยแนวเรื่องเล่าถือว่า เรื่องราวที่มีการเล่าสู่กันฟังนั้น ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในอดีตและปัจจุบันของแต่ละบุคคล

การให้คุณค่าหรือค่านิยมของแต่ละบุคคล บุคคลที่อยู่ในเรื่องราวนั้น ผู้ที่ถูกลกล่าวถึง ตลอดจนเวลาและสถานที่ที่อยู่ในเรื่องเล่า นั้น และ

ประการที่สาม เป็นข้อสันนิษฐานที่สอดคล้องกับประการที่สอง โดยถือว่า เรื่องเล่าเป็นเรื่องที่บรรจุความหลากหลายของเสียงที่เล่า (Multivoicedness) หรือเรื่องเล่าสามารถมีความหมายที่หลากหลาย

▶▶ ประเภทของการวิจัยแนวเรื่องเล่า

คอรีน สโควีร์จำแนกประเภทของการวิจัยแนวเรื่องเล่าออกเป็นสามประเภท ได้แก่ (1) การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นวากยสัมพันธ์ (Narrative syntax) เป็นการวิจัยแนวเรื่องเล่าที่รวมศูนย์ความสนใจไปที่อิทธิพลของโครงสร้าง/วากยสัมพันธ์ของเหตุการณ์ที่นำมาเป็นเรื่องเล่า (2) การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นความหมายของภาษา (Narrative semantics) เป็นการวิจัยแนวเรื่องเล่าที่รวมศูนย์ความสนใจอยู่ที่เนื้อหา (contents) อันมากมายของเรื่องเล่าที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของบุคคลผู้เล่าเรื่องเป็นสำคัญ และ (3) การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นแนวปฏิบัติ (Narrative pragmatics) เป็นการวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นบริบท (context) โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษในมิติการทำงานของเรื่องเล่ากับแบบฉบับทางวัฒนธรรมที่บุคคลผู้เล่าเรื่องดำเนินชีวิตอยู่ภายในบริบทนั้น

◆ การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นวากยสัมพันธ์ (Narrative syntax)

การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นวากยสัมพันธ์ (Narrative syntax) นั้น มองเรื่องเล่าในฐานะของโครงสร้างและทฤษฎี (Narrative as structure and theory) นักทฤษฎีเรื่องเล่าได้มีการศึกษาโครงสร้างหรือไวยากรณ์ของเรื่องเล่า ที่อยู่ในกรอบของวัฒนธรรมศึกษาและวรรณคดีศึกษามาเป็นเวลานานแล้ว ทว่า ในการวิจัยสังคม แนวการศึกษาเรื่องเล่าจะรวม

ศูนย์ความสนใจไปที่ระดับต่างๆ ของเรื่องเล่า (ก) ระดับโครงสร้างของเรื่องราวที่มีการกำหนดสร้างร่วมกันในบทสนทนา (ข) ระดับที่เป็นเรื่องราวของเหตุการณ์พิเศษที่เกิดกับบุคคลผู้เล่าเรื่องราว (ค) ระดับของเรื่องเล่าที่มีการขยายเนื้อหาด้านชีวประวัติโดยมีโครงเรื่องที่เห็นได้ชัดเจน และ (ง) ระดับเรื่องราวส่วนบุคคลที่สะท้อนโครงสร้างของแบบฉบับของเรื่องเล่าที่กำลังนิยามกันเป็นปัจจุบัน

เราสามารถศึกษาเรื่องราวที่เป็นบทสนทนาการกำหนดสร้างร่วมกันระหว่างนักวิจัยและผู้เล่าเรื่อง และเรื่องราวที่มีการสะท้อนแบบฉบับทางวัฒนธรรมนั้น ในฐานะที่เป็นผลผลิตของบริบทการกระทำระหว่างบุคคลและบริบททางวัฒนธรรม มากกว่าจะเป็นการศึกษาที่เน้นโครงสร้าง ส่วนโครงร่างของเรื่องเล่าในเชิงชีวประวัติ เราก็อาจจะศึกษาในฐานะที่เป็นการแสดงออกซึ่งประสบการณ์มากกว่าที่จะเป็นการพิจารณาไปที่ไวยากรณ์

คอรีน สโคเวิร์ เห็นว่าการศึกษาที่ใช้แนวทางในเชิงโครงสร้างมาพิจารณาเรื่องเล่าเหตุการณ์ต่างๆ นับเป็นแนวทางที่ได้รับอิทธิพลมาจากงานของนักสังคมภาษาศาสตร์ (Sociolinguist) ชาวสหรัฐอเมริกาที่ชื่อ วิลเลียม ลาบอฟ (William Labov, 1972, 1997, 2001, 2002) ลาบอฟศึกษาเรื่องเล่าที่เขาและเพื่อนคณะทำงานได้รับฟังจากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นชาวอัฟริกันอเมริกันในย่านเซาท์ฮาร์เล็ม ช่วงทศวรรษที่ 1960s และ 1970s โดยสามารถนำมาใช้ประยุกต์อธิบายเรื่องเล่าเหตุการณ์ ที่ลาบอฟเห็นว่าโครงสร้างโดยทั่วไปของเรื่องเล่าจะประกอบด้วย:- บทคัดย่อ (abstract), บทเริ่มต้น (orientation), บทการกระทำที่สลับซับซ้อน (complicating action), บทประเมินผล (evaluation), บทว่าด้วยการแก้ไข (resolution) และบทส่งท้าย (coda) ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นเรื่องราวที่เล่าโดยบุคคลผู้หนึ่งที่มาถึงสถานที่ตามทีนัดกันไว้ค่อนข้างสาย:-

ผมมีความอยากลำบากมากๆ กว่าที่จะมาถึงที่นี่ได้
(บทคัดย่อ)

ผมเริ่มออกจากบ้านมาตั้งชั่วโมงกว่าแล้ว
และบ้านผมก็อยู่ห่างแค่สี่ห้ากิโล (เมตร) เอง

(บทเริ่มต้น)

ผมยืนรอรถประจำทางเป็นชาติเลยอะ แล้วพอดันแรก
มันโผล่มา คนเต็มปรีเลย

ผมต้องรออีกตั้ง 20 นาทีกว่า จะโผล่มาอีกคัน

(บทการกระทำอันสลบซบซ้อน)

ผมกังวลมากเลยอะ คิดว่า คุณจะกลับไปกันหมดแล้ว
ตอนผมมาถึง (บทประเมิณผล)

แต่ ในที่สุด ผมก็มาถึงจนได้ นี่ไง (บทว่าด้วยการแก้ไข)

คราวหน้าถ้าเรานัดกันอีก ผมจะออกจากบ้านเช้ากว่านี้
แน่ๆ ครับ (บทส่งท้าย).

บทคัดย่อ ซึ่งบางครั้งอาจจะมีมากกว่าหนึ่งบท จะบอกนักวิจัยว่า เรื่องราวที่กำลังจะเล่าต่อไปนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร บทเริ่มต้นนำผู้ฟัง มาสู่ฉากของเรื่อง บทว่าด้วยการกระทำอันสลบซบซ้อนจะบอกนักวิจัยว่า อะไรกำลังจะเกิดขึ้นต่อไป ซึ่งลาบอฟเห็นว่าบทนี้ช่วยกำหนดให้การพูดคุยที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่า ทั้งนี้ เรื่องเล่าขนาดเล็กต้องบรรจุอย่างน้อยที่สุดสองอนุประโยค ที่มีความไต่เรียงเป็นลำดับ เพื่อว่าอนุประโยคจะไม่ ถูกล้างสลบกลับกันจนสูญเสียความหมายไป อนุประโยคที่แสดงบท ประเมิณผลเป็นการอธิบายว่าผลของเหตุการณ์ตามที่เล่ามาจะเกิดผลกับ มนุษย์อย่างไร ส่วนบททางแก้ไขจะนำไปสู่ตอนจบสุดท้าย และบทส่งท้าย ก็จะใช้เชื่อมโยงเรื่องราวทั้งหมดให้กลับไปสู่สถานการณ์ปัจจุบัน

สำหรับเรื่องราวที่ไม่ใช่เพียงเรื่องเล่าขนาดเล็ก ลาบอฟต้องการให้องค์ประกอบอื่นๆ ไม่เพียงแต่บทการกระทำอันสลับซับซ้อนเท่านั้น ได้มีการนำเสนอออกมา บทประเมิณผลก็มีความสำคัญ ลาบอฟเห็นว่า บทประเมิณผลสามารถกระจายตัวออกไปจนเต็มเรื่องราวก็ได้ แม้ว่าผู้เล่าเรื่องอาจจะหยุดพูด หรือถอนหายใจ ก็สามารถตีความเป็นการประเมิณผลได้ อย่างไรก็ตาม ผลงานในระยะแรกๆ ที่ลาบอฟจำแนกโครงสร้างของเรื่องเล่าในลักษณะนั้น ได้รับการวิจารณ์ว่า ให้ความสำคัญกับบทประเมิณผลมากเกินไป จนไม่น่าจะนับว่าเป็นเรื่องเล่า อย่างไรก็ตาม งานเขียนตั้งแต่ปีค.ศ. 1997 เป็นต้นมา ลาบอฟได้พัฒนาความสลับซับซ้อนและขยายคำจำกัดความของอนุประโยคที่นับเป็นเรื่องเล่า ให้มีความละเอียดอ่อนมากยิ่งขึ้น

นอกเหนือจากลาบอฟที่ศึกษาวิจัยแนวเรื่องเล่าในกลุ่มชาวอัฟริกันอเมริกันที่ย่านเซ้าท์ฮาเล็มแล้ว ยังมีเบลล์ (Bell, 1988) ที่ศึกษาเรื่องเล่าที่มีความสลับซับซ้อนในกลุ่มผู้หญิง ที่มีประเด็นปัญหาผลกระทบต่อภาวะการเจริญพันธุ์ เนื่องจากสมัยที่มารดาของพวกเธอตั้งครรรภ์ได้กินยาป้องกันทารกแท้งบุตรเข้าไป และเชื่อว่าทำให้มีผลต่อสุขภาพการเจริญพันธุ์ของพวกเธอในปัจจุบัน

เมื่อไม่นานมานี้ จอร์เดนส์และคณะ (Jordens et al., 2001) ก็ได้ใช้การจำแนกโครงสร้างของลาบอฟ ที่ปรับปรุงแล้ว มาใช้อย่างสลับซับซ้อนยิ่งขึ้นในการศึกษาวิจัยแนวเรื่องเล่ากับผู้ป่วยโรคมะเร็ง ซึ่งเป็นการพรรณนาถึงระดับความยากลำบากในชีวิตอย่างมากของผู้ป่วยโรคมะเร็ง

การวิจัยแนวเรื่องเล่าในกลุ่มโครงสร้างนี้ เป็นการมองเรื่องเล่าในฐานะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และนำการจัดหมวดหมู่ในเชิงโครงสร้างเข้ามาเป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัยเป็นสำคัญ

◆ การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นความหมายของภาษา (Narrative semantics)

จากการที่การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นโครงสร้าง พิจารณาเรื่องเล่าของบุคคลเฉพาะในฐานะที่เป็นเหตุการณ์ (event-centred) นั้น ทำให้นักวิจัยละเอียดขององค์ประกอบสำคัญไปถึงสามประการ ได้แก่

ประการแรก การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นแต่เหตุการณ์ทำให้ละเลยการสนทนาพูดคุยที่ไม่ใช่ประเด็นของเหตุการณ์ แต่ยังมีนัยสำคัญที่จะบ่งบอกว่าผู้เล่าเรื่องผู้นี้เป็นใคร ซึ่งการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ของผู้เล่าเรื่องราว ถือเป็นสาระสำคัญประการหนึ่งของการวิจัยแนวเรื่องเล่า

ประการที่สอง การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นเหตุการณ์ ใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนเสมือนเป็นตัวแทนของเรื่องเล่า ทำให้ละเลยการผลิตซ้ำเรื่องเล่าอย่างตรงกับสิ่งที่ได้เกิดขึ้นจริง

ประการที่สาม การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นความเป็นเหตุการณ์ ทำให้ละเลยการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่าเรื่องและผู้ที่เป็นผู้ฟัง หรือระหว่างผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยและนักวิจัย ซึ่งถือว่าทั้งสองฝ่ายต่างเป็นผู้ร่วมกันกำหนดสร้างเรื่องราว (coconstruction of stories)

การวิจัยแนวเรื่องเล่าประเภทที่สองนี้เป็นการวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ที่เนื้อหา (content) ของเรื่องเล่า ดังนั้น การวิจัยแนวเรื่องเล่าประเภทที่สองจึงเป็นการวิจัยที่เน้นความหมายของภาษา (semantics) หรือความหมายของเรื่องเล่า นักวิจัยจะใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาที่มีมาตรฐาน (Standard content-analytic techniques) ในการวิเคราะห์เรื่องราว หรือสิ่งที่นักวิจัยเก็บรวบรวมในลักษณะของเรื่องเล่า เช่น การถามด้วยคำถามที่เปิดให้ผู้ตอบเล่าเรื่องราว การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นความหมายของ

ภาษาหรือความหมายของเรื่องเล่า บางครั้งเรียกว่า การวิจัยเรื่องเล่าที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ประสบการณ์ (experience-centred narrative research) (Wendy Patterson, 2008)

การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นความหมายของภาษา หรือการวิจัยที่มีประสบการณ์เป็นศูนย์กลางการศึกษานั้น มีลักษณะเป็นงานวิจัยที่ตั้งอยู่บนกระบวนทรรศน์ปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological assumption) แทบทุกชิ้น นอกจากนั้น เนื่องจากประสบการณ์เมื่อถ่ายทอดผ่านทางเรื่องราว ก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของจิตสำนึก การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นความหมายของภาษาและมีประสบการณ์เป็นศูนย์กลางการศึกษาหลายๆ เรื่องจึงใช้ศาสตร์แห่งการตีความ (Hermeneutic approach) ในการวิเคราะห์เรื่องราวด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ การใช้ศาสตร์แห่งการตีความทำให้การแปลความหมายและการทำความเข้าใจเรื่องเล่ามีความครบถ้วนมากกว่าการวิเคราะห์แนวโครงสร้างแบบของลาบอฟที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นความหมายของภาษาและประสบการณ์เป็นศูนย์กลางนั้น ไม่ได้ใช้กรอบแนวทางการวิเคราะห์แบบโครงสร้างดังเช่นลาบอฟนำเสนอ ทว่า ใช้เทคโนโลยีเชิงแนวคิด (conceptual technology) เป็นกรอบในการวิเคราะห์มากกว่า เทคโนโลยีในเชิงแนวคิดอาจจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า เป็นการใช้กรอบแนวคิดที่โดดเด่น ที่สอดคล้องกับกระแสการวิจัยแนวเรื่องเล่าในกระแสนิยม อาทิจานองของพอล ริโคเออร์ (Paul Ricoeur, 1984) ที่เป็นที่ยอมรับมาอ้างอิงกันอย่างมาก

การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นความหมายของภาษาและเน้นประสบการณ์เป็นศูนย์กลางมีคุณลักษณะสำคัญสี่ประการ คือ (1) เรื่องเล่าเป็นเรื่องราวที่มีคุณลักษณะของการไล่เรียงลำดับและความหมาย

(2) เรื่องเล่าเป็นเรื่องที่มีคุณลักษณะมนุษย์ (3) เรื่องเล่ามีคุณลักษณะเป็นการนำเสนอประสบการณ์ซ้ำ ในแนวของการนำมาเชื่อมประกอบกันใหม่ ตลอดจนการสะท้อนภาพของเรื่องราวที่เล่าสู่กัน และ (4) เรื่องเล่ามีคุณลักษณะเป็นการแสดงการเปลี่ยนผ่าน (transformation) หรือการเปลี่ยนแปลง

◆ การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นแนวปฏิบัติ (Narrative pragmatics)

การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นแนวปฏิบัติ (Narrative pragmatics) นั้น เป็นการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับบริบทของเรื่องเล่า (context of narratives) ทั้งนี้ การวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นแนวปฏิบัติเกิดขึ้นจากการที่เห็นปัญหาที่พบในการดำเนินการวิจัยที่เน้นประสบการณ์เป็นศูนย์กลาง (หรือการวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นความหมายของภาษา) โดยเห็นความจำเป็นของการขยายการศึกษาวิจัยเรื่องเล่าของบุคคลไปที่บริบททางสังคมและวัฒนธรรม (social and cultural contexts) อย่างไรก็ตาม เราอาจจะเห็นนักวิจัยเรื่องเล่าทั้งแนวประสบการณ์เป็นศูนย์กลางและแนวเหตุการณ์เป็นศูนย์กลาง บางท่านก็ได้ให้ความสนใจกับบริบทของเรื่องเล่ามาแล้ว แม้โดยหลักการแล้วการวิจัยสองประเภทแรกไม่ได้เน้นบริบทของผู้เล่าเรื่องมากนัก ทว่า นักวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นแนวปฏิบัติจะมุ่งสนใจปรากฏการณ์ของผู้เล่าเรื่องที่แนบแน่นอยู่กับบริบทอย่างชัดเจน

◆ การดำเนินการวิจัยแนวเรื่องเล่า: บริบทเล็กๆ ของเรื่องเล่าขนาดเล็ก

การวิจัยเรื่องเล่าที่เน้นบริบทมีอยู่หลากหลายวิธี คำว่า “บริบท” อาจจะมีอยู่หลากหลายความหมาย ตั้งแต่ การหมายถึงภาษาที่มีการใช้สื่อสารระหว่างบุคคล หรือหมายความถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือ

ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในความหมายที่กว้างขวาง เมื่อไม่นานมานี้ การวิจัยแนวเรื่องเล่าด้วยฐานคิดการวิเคราะห์บริบทได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยเน้นการรวมศูนย์ไปที่ระดับจุลภาคของบริบท เสมือนเป็นการดำเนินการวิจัยในบริบทขนาดเล็กๆ หรือจุลบริบทของเรื่องเล่าขนาดเล็กๆ (microcontexts of small stories) ซึ่งตรงกันข้ามกับเรื่องราวขนาดใหญ่ที่เป็นการวิจัยเน้นประสบการณ์หรือชีวประวัติเป็นสำคัญ (Bamberg, 2006; Freeman, 2006; Georgakopoulou, 2006)

นักวิจัยในกลุ่มที่นิยมศึกษาเรื่องเล่าขนาดเล็กให้เหตุผลว่า เราจำเป็นต้องเพิ่มความสนใจต่อภาษาศาสตร์ขนาดเล็ก (micro-linguistic) และโครงสร้างสังคมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันทุกๆ วัน ปรากฏการณ์ที่เป็นเรื่องเล่าขนาดเล็กเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในหมู่ประชาชน เราไม่อาจจะศึกษาเรื่องเล่าขนาดเล็กได้โดยเพียงการใช้โครงสร้างแบบของลาบอฟอย่างง่ายๆ เนื่องจาก เรื่องเล่าขนาดเล็กไม่ได้เป็นเพียงเรื่องราวของเหตุการณ์ที่ถูกเปิดเผย ถูกคาดหวัง เรื่องราวที่เป็นจินตนาการ ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องราวในอดีต ทว่า เรื่องเล่าขนาดเล็กยังเป็นเนื้อหาหรือประเด็นเรื่องที่มีการแสดงออกมาอย่างซ้ำๆ ผ่านการแสดงแทน (โปรดดู Phoenix, 2008)

เรื่องเล่าขนาดเล็กยังเป็นสิ่งที่เกิดจากร่วมกันกำหนดสร้างระหว่างผู้เล่าเรื่องกับผู้ฟัง มากกว่าที่จะเป็นเรื่องการแสดงออกซึ่งชีวประวัติผ่านสถานที่และเวลา เรื่องเล่าเป็นสิ่งที่ปรากฏโดยภาษาพูด และในภาษาเขียน การย้ำเน้นความสำคัญของเรื่องเล่าขนาดเล็ก สามารถนำหลักการของลาบอฟที่เป็นการวิจัยเรื่องเล่าแนวโครงสร้างมาสู่การวิจัยที่เน้นเรื่องเล่าที่แสดงความเป็นธรรมชาติ รวมทั้งสามารถผนวกรวมการวิเคราะห์บทสนทนาและการวิเคราะห์วาทกรรมไปสู่การศึกษาภาษาอย่างธรรมชาติ ทำให้นักวิจัยสามารถประยุกต์หลักการและรูปแบบ

เหล่านี้ไปสู่ปรากฏการณ์เรื่องเล่าในเชิงการกำหนดสร้างทางสังคมได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การย้ำเน้นที่เรื่องเล่าขนาดเล็กมีแนวโน้มที่จะจัดลำดับความสำคัญของ “เหตุการณ์” มาก่อน “ประสบการณ์” และจัดลำดับเรื่องเล่าที่มีฐานทางด้านสังคม (socially-oriented) มาก่อนเรื่องเล่าที่มีฐานเชิงปัจเจกบุคคล (individually-oriented) ทว่า เรื่องเล่าขนาดเล็กให้ความสำคัญกับ “เหตุการณ์” ในความหมายที่กว้างขวางกว่าเรื่องเล่าแบบลาบอฟและพิจารณาประเด็น “สังคม” ในความหมายที่เป็นจุลภาคควบคู่ไปกับความหมายกว้างในเชิงความผันแปรทางด้านวัฒนธรรม

สำหรับ นักวิจัยที่ไม่เห็นด้วยกับเรื่องราวขนาดเล็ก อาทิ เวนกราฟ (Wengraf, 1999), ฟรีแมน (Freeman, 2006) และนักวิจัยแนวประสบการณ์เป็นศูนย์กลางคนอื่นๆ ให้ความเห็นปกป้องความอุดมแน่นหนาของประสบการณ์ ความสะท้อนและความแม่นยำของเรื่องราวขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตาม นักวิจัยที่นิยมเรื่องเล่าขนาดเล็กก็ยังคงแสดงความยอมรับนับถือคุณค่าของการวิจัยที่เน้นเรื่องราวขนาดใหญ่อยู่ในด้านต่างๆ ขณะเดียวกัน นักวิจัยเรื่องราวขนาดใหญ่ก็ให้ความสำคัญกับเรื่องราวขนาดเล็กในฐานะเป็นด้านมุมเล็กๆ ส่วนหนึ่งของข้อมูลทั้งหมดของเรื่องราวขนาดใหญ่

นักวิจัยแนวเรื่องเล่าหลายท่านเห็นว่า การจำแนกออกเป็นการวิจัยเรื่องราวขนาดเล็กและเรื่องราวใหญ่นั้น ไม่ใช่สิ่งที่มีนัยสำคัญนักยิ่งไปกว่านั้น ฟรีแมน (2006) ชี้ให้เห็นว่าแนวโน้มที่คู่ขนานมากับการวิจัยเรื่องราวขนาดเล็กบางกลุ่ม ได้แก่การอ้างว่าแนวทางการวิจัยเรื่องราวขนาดเล็กในกลุ่มของตนนั้นเป็น “ของจริง” (real thing) ขณะเดียวกันก็มีการวิจัยเรื่องราวขนาดใหญ่บางกลุ่มที่อ้างว่าผลงานของกลุ่มตนเป็นงานที่แม่นยำตรงกับคุณค่าภายใน (immanent validating) ของ

อัตลักษณ์อันอยู่เบื้องหลังเรื่องเล่าอีกชั้นหนึ่ง ข้ออ้างอิงของทั้งสองส่วน ทำให้ปัญหาของการถกเถียงปกป้องแต่เพียงส่วนของตน-หมดไป

◆ **เรื่องเล่าที่ปฏิบัติการ: บริบททางสังคมวัฒนธรรมของเรื่องราว**

นักวิจัยแนวเรื่องเล่าอย่างริสแมน (Riessman) และมิชเลอร์ (Mishler) ต่างแสดงความสนใจอย่างชัดเจนต่อบริบทในการสัมภาษณ์ ให้ความสำคัญต่อวาทกรรมอันกว้างขวาง ที่บรรจุอยู่ในบริบท กระบวนการ ตลอดจนให้ความสำคัญต่อกระบวนการที่ทำให้เกิดวาทกรรมนั้น ทั้งสองท่านยังแสดงความสนใจทั้งวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นบริบทและวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นประสบการณ์เป็นศูนย์กลาง

ตัวอย่างของงานวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เริ่มต้นจากบริบทเป็นศูนย์กลางรวมได้แก่ งานของเคนเนท พลัมเมอร์ (Kenneth Plummer, 1995) เรื่อง “การเล่าเรื่องราวเพศวิถี” (Telling Sexual Stories) ซึ่งเป็นการศึกษาย้อนหลังอุบัติการณ์ของการเปิดเผยเรื่องราวของคู่ครองตะวันตกในศตวรรษที่ 20 โดยศึกษาในบริบทของวัฒนธรรมร่วมสมัยและอำนาจทางการเมืองของอัตตชีวะประวัติ (Plummer, 2001) พลัมเมอร์ให้รายละเอียดของคู่ครองหลายๆ คู่ อาทิ เรื่องเล่าการออกมาแสดงตนของคู่เกย์และเลสเบียนที่ปรากฏต่อสาธารณะ พลัมเมอร์วิเคราะห์ทั้งในเชิงโครงสร้างและบริบททางสังคมประวัติศาสตร์ที่ทำให้ เกย์และเลสเบียนมีพัฒนาการออกมาแสดงตน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่มีต่อเกย์และเลสเบียน พลัมเมอร์อธิบายว่า เรื่องราวที่เขารวบรวมมาได้ต้องมีผู้ฟังเสมอ ทว่า ในตัวของเรื่องเองมันได้ดำเนินการรวบรวมผู้คนเข้ามาอยู่ในกลุ่มก้อนเดียวกัน เรื่องราวได้ดำเนินการภายในชุมชนของผู้พูดและผู้ฟังที่มีการตีความ ชุมชนผู้พูดและผู้ฟังได้ดำเนินการประหนึ่งเป็นผู้กระทำการทางการเมือง (political actors) และผู้กระทำการ

ทางวัฒนธรรม (cultural actors) ไปพร้อมๆ กัน เรื่องเล่าได้ดำเนินการเพื่อนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์หมู่ (collective identities) ที่อาจจะเกิดขึ้นอย่างช้าๆ และไม่ต่อเนื่องก็ได้ การดำเนินไปของเรื่องเล่ายังนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

พลัมเมอร์เริ่มต้นงานด้วยเรื่องราวของบุคคล ที่อยู่ในบริบททางสังคมวัฒนธรรมเฉพาะ สร้างความเป็นตัวแทนและสร้างพลังอำนาจให้กับบุคคลที่ไม่ได้สิทธิมีเสียงอย่างคนทั่วไป พลัมเมอร์ชี้ให้เห็นแนวโน้มตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ที่ส่งผ่านเรื่องราวต่อเนื่องกันมาเป็นลำดับ จากผู้คนที่ด้อยอำนาจ ในรูปแบบของการรวมมวลชน ที่เรื่องราวของบุคคลคนหนึ่งสามารถเป็นตัวแทนให้กับผู้ด้อยอำนาจคนอื่นๆ ดังเช่น เรื่องเล่าของทาสในสหรัฐอเมริกาและหลักฐานการทำงานของบุคคลผู้ตกเป็นทาส ตลอดจนหลักฐานอื่นๆ ที่นับวันจะมีความหลากหลายมากขึ้น อาทิ หนังสือหนังสือพิมพ์ วารสาร แม็กกาซีน ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต และรายการทีวีเรียลลิตี้โชว์ต่างๆ นักวิจัยพึงตระหนักว่า เรื่องราวนั้นมีการบอกเล่าออกมามากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ผ่านรูปแบบที่หลากหลายอย่างยิ่ง ในโลกยุคพัฒนาเช่นนี้

◆ การวิเคราะห์แบบฉบับของเรื่องราว

คอร์รีน สโลว์ริ์ ศึกษาเรื่องเล่าของผู้ติดเชื้อเอชไอวี ซึ่งตอนแรกถ้ามองผิวเผินจะดูเหมือนว่า เธอจะศึกษาเรื่องเล่าโดยเน้นประสบการณ์เป็นศูนย์กลาง แต่สโลว์ริ์เริ่มจากการพิจารณาหาแบบฉบับ (genre) และข้อสันนิษฐานว่า เรื่องเล่าของบุคคลและเรื่องเล่าในเชิงวัฒนธรรมนั้นเชื่อมโยงร้อยรัดกันได้อย่างไร เธอได้สัมภาษณ์หญิงชาวอัฟริกาใต้ที่ติดเชื้อเอชไอวี ซึ่งเมื่อถูกสัมภาษณ์ผู้ติดเชื้อได้พูดเชื่อมโยงมาถึงศาสนา และให้นำนักความสำคัญของศาสนาต่อการดำเนินชีวิตของผู้ติดเชื้อ โดยมีทั้ง

ประเด็นของความเชื่อ การยอมรับ และการบอกกับผู้อื่น หรือการประกาศเป็นพยานหลักฐานต่อผู้อื่น สโควริยกตัวอย่างการสัมภาษณ์ของผู้ติดเชื่อที่ชื่อ ลินดา ดังต่อไปนี้

ลินดา:- เฮลละ ดิฉันจะบอกคุณ ในตอนแรก ดิฉันก็ว่าเป็นการดีนะ ที่ว่าเรารู้ตัวว่าสภาพของเอชไอวีที่ดิฉันติดมามันเป็นยังไง เพราะว่า ดิฉันจะได้รู้ว่า ต้องทำอะไรต่อไป แต่สามีดิฉันซิ คนที่ดิฉันแต่งงานด้วยนะ ดิฉันบอกเขา ตอนแรกๆ เขารับไม่ได้ ยอมรับไม่ได้ เป็นปัญหาเยอะเลยละ ดิฉันก็เลยต้องพูดคุยกับสามีทุกวันเลย พูดจนเข้าไปในเนื้อในของเขาเลย สุดท้าย เขาก็ยอมรับมันได้ ส่วนลูกดิฉัน ยังไม่ออกจากโรงพยาบาลเลย เพราะว่า อยากให้ลูกได้ตรวจเลือดด้วย สามีก็ถามเรื่องลูก ดิฉันตอบว่า ทารกจะได้รับการตรวจเลือดเมื่ออายุได้ 9 เดือน ดิฉันก็อธิบายให้ฟัง จริงๆ นะ ต่อมาดิฉันก็ได้ผลตรวจเลือดของลูก ดิฉันมีความสุขมากๆ เพราะว่า ดิฉันสามารถปกป้องลูกตัวน้อยได้ ยาเอแซทที่ช่วยฉันไว้ ลูกตัวน้อยของดิฉันได้ผลเนกาตีฟ ทำให้ดิฉันเป็นคนที่มีความสุขมากๆ ดิฉันแทบไม่ได้คิดเลยว่า ตัวเองมีเชื้อเอชไอวี เพราะว่าดิฉันยังปกติทุกอย่าง ต้องบอกว่า ไม่ได้มีอะไรแตกต่างไปจากเดิมเลย สุขภาพของดิฉันยังดีมากๆ อีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ดิฉันมีความสุขคือ กลุ่มสนับสนุน (Group support) เหมือนที่เคยทำกันในกลุ่มแม่่มือใหม่ โอเค ! เลยของที่ช่วยได้จริงๆ คือกลุ่มสนับสนุนเนี่ยแหละ คุณจะรู้สึกได้เลยว่า มีอิสระปลอดภัย เวลาที่คุณอยู่ในกลุ่มสนับสนุน

คุณจะมีความสุข และจะลืมเรื่องกลุ่มทั้งหลาย ตอนที่เลิกกลุ่มกลับไปบ้าน คุณจะจำได้ว่าคุณมีเอชไอวี แต่ถ้าคุณอยู่ที่กลุ่มนั้น คุณจะรู้สึกว่าคุณมีเสรีจริงๆ ในกลุ่ม เราต่างให้คำแนะนำต่อกันและกันได้ดี หรือแม้กระทั่ง ผู้สอนหรือผู้อำนวยการความสะดวก ต้องบอกคุณเลยว่า เธอบอกพวกเราชัดเจนว่าเราจะต้องทำอะไร ยังไง วันนี้ดิฉันยังไม่ใคร่พร้อม ดิฉันยังไม่สะดวกใจ ดิฉันยังไม่ใคร่อยากเปิดเผยตัวเอง ดิฉันยังไม่กล้าลุกขึ้นยืน และบอกใครๆ ว่า ดิฉันมีเชื้อเอชไอวี แต่ดิฉันก็กำลังพยายามอยู่ คุณเข้าใจไหม แต่ดิฉันก็รู้สึกปกติดี สิ่งที่สำคัญที่สุด ดิฉันขอบคุณพระเจ้า พระเจ้าทรงบอกเรื่องพวกนี้มาก่อนแล้ว พระเจ้าทรงบอกว่า จะมีโรคที่ไม่อาจรักษาหายได้ ดิฉันเชื่อในพระเจ้าอย่างเต็มหัวใจ สิ่งที่พระองค์ทรงตรัสไว้กำลังเกิดขึ้นแล้ว ตอนนี้ นี่ไงละ บางสิ่งบางอย่างที่มาดลใจดิฉัน เพราะว่าพระเจ้าทรงตรัสเอาไว้ก่อนแล้ว ทรงบอกว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น จะมีอะไรเกิดกับผู้คน ดิฉันเชื่อเช่นนั้น...

เรื่องราวของลินดา ในระดับหนึ่งเป็นเรื่องราวส่วนบุคคลที่เล่าถึงการติดเชื้อเอชไอวีของเธอ ทว่า ในเรื่องเดียวกัน มีเนื้อหาเกี่ยวกับแบบฉบับการนับถือศาสนา ที่สโคเวิร์พบในผู้ให้สัมภาษณ์ชาวอัฟริกาใต้อีกหลายคน ที่พรรณนาถึงการต่อสู้กับการเผชิญหน้ากับเชื้อเอชไอวี จนถึงขั้นสุดท้ายที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ดังเช่น นักวิจัยจะพบถ้อยคำที่สะท้อนการต่อสู้ตรงนี้ เช่น “แล้วดิฉันก็เชื่อ...” หรือ “ในที่สุด สามมิติฉันก็ยอมรับได้” สำหรับผู้หญิงอย่างลินดาซึ่งได้รับยาต้านไวรัส ในขณะที่เธอกำลังตั้งครรภ์ ช่วงเวลาแห่งการต่อสู้ของเธอมีการถ่ายเปลี่ยนไปสู่

เหตุการณ์การช่วยให้พ้นภัย จากการที่ทารกน้อยลูกของเธอไม่ติดเชื้อ เอชไอวีจากเธอ ในเรื่องเล่าของศาสนาอื่นๆ เราอาจจะพบข้อสงสัยหรือ ข้อยืนยันต่อศรัทธาความเชื่อมากกว่าก็ได้ เท่าที่ลินดาบอกนักวิจัย เธอแสดงถึงการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อการปรับเปลี่ยนสถานการณ์ความสัมพันธ์ที่ เธอมีต่อเชื้อเอชไอวี ที่ดีขึ้นเรื่อยๆ ดีขึ้นทั้งในเชิงข้อมูลข่าวสารและใน เชิงจริยธรรม

ผู้ให้การสัมภาษณ์หลายคนบอกเรื่องราวของการแสวงหาชุมชน แห่งความศรัทธาที่จะช่วยเสริมสร้างความเชื่อที่เข้มแข็ง - กลุ่มสนับสนุน ที่บ่อยครั้งทำหน้าที่นี้ได้ดี ในขณะที่ครอบครัวและกลุ่มเพื่อนทั่วไปอาจจะ ไม่สามารถทำได้ เรื่องราวที่เล่าออกมา บ่อยครั้งที่จะเคลื่อนย้ายไปสู่การ สร้างการเปลี่ยนแปลงบุคคลอื่นๆ ให้เกิดการยอมรับ การได้รับความรู้ และการมีจริยธรรมร่วมกันกับผู้ที่มีเชื้อเอชไอวี. เรื่องราวของลินดาเห็นได้ ชัดเจนว่า เป็นเรื่องราวที่ร้อยรัดวาทกรรมคริสเตียนเข้ามาในตอนท้าย เมื่อ เธอกล่าวถึงข้อความใน Psalm 37 ที่ยืนยันว่าพระเจ้าทรงสนับสนุน คนยากจนและคนที่เชื่อมั่นในพระองค์ แม้ในยามหรือห้วงเวลาที่มีความ เลวร้ายอย่างที่สุด-แม้ว่า การล่วงล้ำละเมิดของบุคคลอาจจะไม่สามารถ เปรียบเทียบได้กับประเด็นของผู้ติดเชื้อเอชไอวี อย่างไรก็ตาม เรื่องราว ในลักษณะนี้ก็อาจจะเล่าออกมาจากผู้ให้การสัมภาษณ์ที่ไม่ใช่ชาว คริสเตียนก็ได้ อาจจะเป็นความเชื่อด้านภูตผีแบบดั้งเดิม หรือเราอาจจะ พบว่า ไม่มีประเด็นศาสนาเลยก็ตาม ทว่า เรื่องราวก็จะใช้โครงสร้างที่ เคลื่อนย้ายจากความขัดแย้งไปสู่การเปลี่ยนศาสนาและการประกาศเป็น พยานก็ได้

เพราะเหตุใด การเล่าเรื่องที่เอ่ยถึงแบบฉบับทางวัฒนธรรมจึงมี ความสำคัญ ถ้าเราตามงานของพลัมเมอร์ ซึ่งเป็นผู้เชื่อมโยงชุมชนที่มี การตีความหมายไปสู่ชุมชนที่มีการกระทำ สโคว์เห็นความเชื่อมโยง

ระหว่างแบบฉบับดังกล่าวกับเรื่องเล่าของบุคคล ซึ่งอาจจะทำให้เรื่องเล่าของบุคคลส่งผลเป็นการกระทำจริง แบบฉบับของการเปลี่ยนศาสนา

◆ ปัญหาการวิจัยแนวเรื่องเล่าที่เน้นฐานวัฒนธรรม

การนำเอาวิจัยแนวเรื่องเล่าที่มีฐานคิดประสบการณ์เป็นศูนย์กลางไปสู่บริบททางวัฒนธรรมถือว่าเป็นข้อได้เปรียบที่ดี เนื่องจากบริบทไปช่วยลดความเป็นข้อเสนอนะที่ตายตัว (Prescriptive) ลง รวมศูนย์ความเชื่อมโยงน้อยลง มีความตระหนักมากขึ้นในเรื่องภาษา และพยายามสร้างความเข้าใจตัวตนในรูปที่ไม่ต้องอาศัยสารัตถะนิยม (non-essentialist) ตลอดจนสามารถครอบคลุมการสร้างการสะท้อนในเชิงศาสตร์แห่งการตีความได้ดียิ่งขึ้น ทว่า เราจะแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างไร แท้จริงได้อย่างไร การพยายามยอมรับเอาแนวคิดวัฒนธรรมเป็นฐานของเรื่องเล่า อาจจะมีความหมายแต่เพียงการดำเนินการกับทฤษฎีที่ไม่ลงรอยกันสองทฤษฎี ได้แก่ (1) ทฤษฎีที่เน้นผู้กระทำ การ อันเป็นทฤษฎีการเล่าเรื่องราวที่เน้นรวมศูนย์ไปที่ประสบการณ์กับ (2) ทฤษฎีหลังทันสมัยที่แยกออกเป็นเสี้ยวส่วนกระจัดกระจายกันมาก การวิเคราะห์ที่เน้นวัฒนธรรมเป็นฐานคิดล้วนเป็นการวิเคราะห์อันเป็นกำเนิดมาจากเรื่องราวเชิงวัฒนธรรมทั้งสิ้น

▶▶ กระบวนการวิจัยแนวเรื่องเล่า

คุณลักษณะเด่นของการวิจัยแนวเรื่องเล่าคือกระบวนการร่วมมือร่วมใจ (Collaboration Process) ระหว่างนักวิจัยกับประชากร หรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ประชากรของการวิจัยแนวเรื่องเล่ามีสถานะเป็นผู้ร่วมมือ (Collaborator) หรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย (Research Participant) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล (Informant)

ในการดำเนินการวิจัยแนวเรื่องเล่า เรื่องราวของประสบการณ์ จะถูกปรับดัดแปลงผ่านการถกเถียงพูดคุยกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย โดยผ่านการสนทนา (Dialogue) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นักวิจัยแนวเรื่องเล่าใช้มีหลากหลายวิธี ภายใต้พื้นฐานสัมพันธภาพระหว่างนักวิจัยกับผู้มีส่วนร่วมวิจัยและการร่วมกันพูดคุยแลกเปลี่ยนอย่างใกล้ชิด ข้อมูลอาจจะอยู่ในรูปของบันทึกภาคสนาม (Field notes) การบันทึกเป็นปมเรื่อง (Journal records) บทบันทึกคำสัมภาษณ์ (Interview transcripts) การสังเกตของนักวิจัยและการสังเกตของผู้อื่น เรื่องราวที่เล่าออกมา จดหมาย งานเขียนเชิงอัตชีวประวัติ ข้อมูลเอกสาร อาทิ แผนการเรียน แผนการสอนของโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย จดหมายข่าว หรือเนื้อหาตัวบทอื่นๆ (Texts) อาทิ กฎระเบียบ หลักการ รูปภาพต่างๆ ตลอดจนการบันทึกวีดิทัศน์

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบอื่นๆ เช่น การใช้กรณีศึกษา การใช้ชีวประวัติ การศึกษาแนวปรากฏการณ์วิทยา การศึกษาแนวทฤษฎีติดดิน (Grounded theory studies) และการศึกษาแนวชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic studies) มักจะมีคำอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการ ทว่า ในการวิจัยแนวเรื่องเล่า ขั้นตอนการดำเนินงานค่อนข้างคลุมเคลือ (Moen, T. 2006, http://www.ualberta.ca/~iiqm/backissues/5_4/HTML/moen.htm) ทั้งนี้ โมเอ็นได้หยิบยกประเด็นสำคัญที่อาจถือว่าเป็นการสะท้อนกระบวนการดำเนินงานวิจัยแนวเรื่องเล่าอย่างยืดหยุ่นสามประเด็น ได้แก่

ประการแรก การสร้างสัมพันธภาพระหว่างนักวิจัยและผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ประการที่สอง วิธีการในการพัฒนาเรื่องเล่า จากประสบการณ์ และถ้อยคำที่มีการพูดออกมาไปสู่การเรียบเรียงเป็นต้นบทหลายลักษณะอักษร มีความครบถ้วนและน่าเชื่อถือได้ เพียงไร

ประการที่สาม การที่ธรรมชาติของการวิจัยแนวเรื่องเล่า เป็นการตีความหมายและเป็นศาสตร์แห่งการตีความ

นอกเหนือจาก โมเอ็นแล้วนักวิจัยแนวเรื่องเล่าท่านอื่นๆ ได้ย้ำความสำคัญของการพิจารณาเรื่องเวลาและสถานที่ที่จะนำไปสู่การสร้างสถานการณ์ที่อบอุ่นเหมาะสมสำหรับการสร้างสัมพันธ์ภาพและการสนทนาพูดคุยระหว่างนักวิจัยกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย นักวิจัยอีกส่วนหนึ่งเห็นว่าการให้ความสำคัญกับหลักการไม่ตำหนิตีเตียน (Non-judgemental attitude) เป็นสิ่งสำคัญในการวิจัยแนวเรื่องเล่า เช่นเดียวกัน มีความเห็นว่าเป็นต้องมีการสร้างความเท่าเทียมระหว่างนักวิจัยกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย กระบวนการแสวงหาความรู้แนวเรื่องเล่าจึงจะบรรลุผลสำเร็จ ฯลฯ

▶▶ การบำบัดแนวเรื่องเล่าและการวิจัยแนวเรื่องเล่า

เราจะเห็นว่า การบำบัดแบบเรื่องเล่าและการวิจัยแนวเรื่องเล่า มีความทับซ้อนใกล้เคียงกันอย่างมาก จนดูประหนึ่งว่า นักบำบัดแนวเรื่องเล่าน่าจะเป็นคนเดียวกันกับนักวิจัยแนวเรื่องเล่า เพียงแต่จุดมุ่งหมายของการปฏิบัติการของนักบำบัดคือการดูแลสวัสดิภาพของประชาชนผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ ในขณะที่นักวิจัยแนวเรื่องเล่า อาจจะต้องมีผลิตผลเป็นชุดความรู้ใหม่ (การวิจัยแปลว่าสร้างความรู้ใหม่) ที่ผ่านกระบวนการวิจัยตามที่ได้กำหนดแผนการวิจัยเอาไว้ อย่างไรก็ตาม นักบำบัดแนวเรื่องเล่าอาจจะเรียบเรียงเรื่องราวของผู้ใช้บริการจนมีคุณค่าเป็นความรู้ใหม่ ที่สมควรแก่การศึกษาค้นคว้าต่อเนื่องไปอีกก็ได้ ในขณะเดียวกัน

นักวิจัยแนวเรื่องเล่าในระหว่างที่สนทนาพูดคุยกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ก็อาจจะทำการหน้าที่ของการบำบัดหรือการให้การปรึกษาไปโดยพร้อมกันก็เป็นได้ เนื่องจากเรื่องเล่าของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ก็น่าจะมีเนื้อหาของความทุกข์ความไม่สบายใจปะปนอยู่ในเรื่องราวที่เล่าสู่กันฟังก็ได้ ทั้งนี้ การวิจัยแนวเรื่องเล่าเน้นการไม่ตำหนิตีเตียน การไม่ตัดสินคุณค่าจากความเป็นคนนอก และการเท่าเทียมระหว่างกัน ชุดของฐานคิดเช่นนี้เป็น ฐานคิดชุดเดียวกับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นผลให้ ทักษะการบำบัดและทักษะการวิจัยแนวเรื่องเล่ามีความใกล้เคียงกันเป็นอย่างยิ่ง

การเรียนรู้และฝึกอบรมนักบำบัดแนวเรื่องเล่าและนักวิจัยแนวเรื่องเล่า จึงมีความทับซ้อนกันอย่างยิ่ง นอกเหนือไปกว่านั้น ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างการทำงานสังคมสงเคราะห์ระดับปฏิบัติงานโดยตรงหรือการสังคมสงเคราะห์คลินิกกับการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งยังให้น้ำหนักของการอธิบาย ลึกลงไปอีกว่า ในระดับปฏิบัติงานตรงหรือระดับคลินิก การวิจัยเชิงคุณภาพจะเป็นกระบวนการวิธีที่ส่งเสริมและเอื้ออำนวยกับการดำเนินงานด้านคลินิกได้อย่างแนบเนียนและหนักแน่น มากกว่าการวิจัยในเชิงปริมาณ อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่านักบำบัดจะต้องละทิ้งการวิจัยเชิงปริมาณ ทว่าการอภิปรายตรงนี้ทำให้เห็นว่า พลังของการเอื้อเพื่อเกื้อหนุน ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพกับการทำงานสังคมสงเคราะห์ในเชิงคลินิก มีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกันมากกว่า

ในส่วนของการทำงานสังคมสงเคราะห์คลินิก มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องเพิ่มพูนเนื้อหาและการเรียนรู้ รวมทั้งการสังสมประสบการณ์ทำงานในเชิง Evidence-based practice ที่มาจากการบำบัดแนวเรื่องเล่ามากขึ้น ทั้งนี้ ทักษะพื้นฐานของการบำบัดแนวเรื่องเล่า

ถือว่าเป็นทักษะที่สอดคล้องกับปรัชญาพื้นฐานของการสังคมสงเคราะห์ เป็นอย่างยิ่ง การเน้นสัมพันธภาพ การเน้นการให้ความหมาย การเคารพ ในประชาชนผู้ใช้บริการ การไม่ให้นักบำบัดเป็นศูนย์กลาง แต่ให้ ประชาชนผู้ใช้บริการเป็นศูนย์กลาง ฯลฯ ล้วนเป็นปัจจัยที่เอื้อเพื่อ เกื้อหนุนและยืนยันให้การสังคมสงเคราะห์คลินิกนำเอาการบำบัดแนว เรื่องเล่า ไปสู่พื้นที่การเรียนการสอนและการปฏิบัติอย่างเข้มแข็งต่อไป

ในส่วนของการวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพให้ความสนใจกับ การวิจัยแนวเรื่องเล่าในระดับสูง แต่การนำไปเป็นวิธีการวิจัยอย่างจริงจัง ยังมีค่อนข้างน้อย ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ การวิจัยเชิงคุณภาพมีวิธีการให้ เลือกไปใช้อย่างมากมาย แต่หากพิจารณาการอภิปรายจากข้างต้น เราจะ เห็นว่า นักศึกษาและผู้ปฏิบัติงานที่เน้นการทำงานสังคมสงเคราะห์คลินิก น่าจะเป็นกลุ่มเป้าหมายแรกๆ ที่ควรให้ความสนใจกับการวิจัยแนวเรื่องเล่า เพราะเป็นการส่งเสริมซึ่งกันและกันระหว่างการทำงานคลินิกและ การวิจัยเพื่อหาความรู้ใหม่ได้เป็นอย่างดี ประหนึ่งเป็นการเรียนรู้ทักษะ สองด้านไปในเวลาเดียวกัน หรือ Two in one นั่นเอง.

►► ทักษะการบำบัดแนวเรื่องเล่าและทักษะการวิจัยแนวเรื่องเล่า

แม้ว่า การบำบัดแนวเรื่องเล่าและการวิจัยแนวเรื่องเล่า น่าจะมี เทคนิคและทักษะในการดำเนินการที่แตกต่างกัน นักวิจัยในวงการ สังคมสงเคราะห์ ที่นำเรื่องเล่าเข้ามาเป็นแนวทางการศึกษาวิจัยจำนวน ไม่น้อย พรรณนาบทบาทหน้าที่ของตนเสมือนเป็นนักบำบัดแนวเรื่องเล่า ในคนๆ เดียวกัน ทักษะที่ใช้ในการวิจัยแทบจะเป็นทักษะเดียวกันกับ ทักษะในการบำบัด อาทิ (1) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ (2) ทักษะการ สัมภาษณ์ (3) ทักษะการฟัง (4) ทักษะการสังเกต (5) ทักษะการจดบันทึก และ (6) ทักษะการลงเยี่ยม (จรรยา รัปศิริเจริญ, 2552, น.142-143)

นอกจากนี้หากพิจารณาถึงทักษะในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ โดยทั่วไป ดังที่รองศาสตราจารย์สุรางค์รัตน์ วจินารมณ (2535) ที่แจกแจง ทักษะของนักสังคมสงเคราะห์เป็น ทักษะการสังเกต ทักษะการเยี่ยมบ้าน ทักษะการบันทึก ทักษะการส่งเรื่องต่อ และทักษะการยุติเรื่อง ตลอดจน รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิจจรา เปี่ยมญาติ (2552) ได้อภิปรายถึงทักษะ เบื้องต้นในการให้การปรึกษาของนักสังคมสงเคราะห์ โดยครอบคลุมถึง ทักษะการฟังอย่างตื่นตัว (ได้แก่ การทวนความ การสะท้อนกลับความรู้สึก การตีความ การสรุปความ การทำให้กระจ่างชัด การถามด้วยคำถาม ปลายเปิดและปลายปิด) ทักษะการให้ข้อมูล ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ ทักษะการตอบสนองด้วยความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เป็นต้น ทักษะที่แหล่ง อ้างอิงทั้งสามแหล่งข้างต้นให้รายละเอียดนั้น เป็นทักษะพื้นฐานสำหรับการบำบัดแนวเรื่องเล่า ซึ่งมีความสอดคล้องเหมาะสมสำหรับการนำไป ใช้เพื่อการวิจัยแนวเรื่องเล่า

อย่างไรก็ตาม ในการวิจัยแนวเรื่องเล่า จุดยืนของนักวิจัยอาจจะ ไม่ใช่ความเป็นนักบำบัดหรือผู้ที่รับฟังเรื่องราวหรือปัญหา เพื่อนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงสถานการณ์ในชีวิตของผู้เล่าเรื่องที่เป็นผู้ใช้บริการโดยตรง ทั้งนี้ นักวิจัยมีจุดยืนอยู่ที่การแสวงหาความรู้ หาคำตอบที่เหมาะสม ต่อคำถามการวิจัย ซึ่งคำถามการวิจัยก็ไม่จำเป็นต้องสะท้อนปัญหา ความต้องการส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการแต่ละคนเสมอไป

กระนั้นก็ตาม มิได้หมายความว่า นักวิจัยแนวเรื่องเล่าจะมองข้ามความละเอียดอ่อนของชีวิตความเป็นอยู่โดยองค์รวมของประชาชน ผู้ที่เป็นผู้เล่าเรื่องราว ในหลายกรณี นักวิจัยแนวเรื่องเล่ามีปฏิกริยาต่อชีวิต ทางสังคมของผู้เล่าเรื่องอย่างรับผิดชอบเสมือนเป็นนักสังคมสงเคราะห์ ที่กำลังทำหน้าที่บำบัดแนวเรื่องเล่าหรือให้คำปรึกษาไปพร้อมกัน

◆ ทักษะการบำบัดแนวเรื่องเล่า

มาร์ติน เพนย์ (Martin Payne, 2000) พรรณนาถึงการบำบัดแนวเรื่องเล่า ที่เชื่อมโยงถึงคุณลักษณะในความเป็นทักษะที่อยู่ในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

ทักษะการช่วยให้บุคคลเล่าปัญหาของตน (Assisting the person describe the problem) การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะเล่าเรื่องราวอันสลับซับซ้อนของตน ออกมาให้ผู้อื่นได้ยินได้ฟัง ไม่ใช่เรื่องง่าย บางคนอาจต้องใช้เวลามากมายที่จะร้อยพันความทรงจำ ออกมาเป็นคำพูด โดยเฉพาะเรื่องราวของผู้ใช้บริการมักเป็นเรื่องราวที่ชุ่มฉ่ำไปด้วยปัญหา (Problem-saturated) เมื่อบุคคลมาพบนักบำบัด เขาหรือเธออาจจะมามีเรื่องราวมาแล้ว หรือมีแผนที่ (map) (หมายถึง แผนที่ที่กำหนดไว้ในใจหรือในความคิด) มาแสดงให้นักบำบัดได้รับรู้ บุคคลส่วนใหญ่มีความลับสน มีความกังวลใจ รู้สึกด้อยค่าอ่อนแรง เขาหรือเธออาจจะเก็บความได้ไม่หมด หลงลืม หรือเล่าอย่างวกวน ทว่า นั่นเป็นของจริงที่บุคคลแสดงออกมาเท่าที่เขาหรือเธอจะทำได้ นักบำบัดจึงต้องให้ความเคารพและเชื่อในเรื่องราวที่ชุ่มฉ่ำไปด้วยปัญหาที่ผู้ใช้บริการเล่าออกมาให้เราได้ยินได้ฟัง

บุคคลนำเรื่องราวมาหานักบำบัด เขาหรือเธอมีเรื่องราวมาแล้วให้เราฟัง เนื่องจากเขาหรือเธอต้องการที่จะมาแต่ง “เรื่องราวใหม่” ร่วมกับเรา แต่บางที บุคคลก็ไม่สามารถจะเล่าเรื่องราวออกมาได้ ผู้ใช้บริการเป็นผู้ประพันธ์เรื่องราวของตน และเขาหรือเธอต้องการให้นักบำบัดเป็น “ผู้ประพันธ์ร่วม” กับตน บุคคลจะจัดระบบความหมาย เรียบเรียงความหมายและบรรจุตัวตนของเขาหรือเธอเอาไว้ในบทสนทนา บุคคลจะเผชิญกับตัวตนของเขาหรือเธอ เมื่อบุคคลเรียบเรียงเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเขาหรือเธอ อันที่จริง มนุษย์ทุกคนมีเรื่องราวที่จะพูดออกมา

กันทุกคน ถ้าผู้ใดไม่มีเรื่องราวอะไรเลย ถือได้ว่าผู้นั้นไม่ใช่มนุษย์ เรื่องราวจึงเป็นที่สร้างการดำรงอยู่ของเขาหรือเธอในฐานะที่เป็นมนุษย์

ในขณะที่เรื่องราวทำให้บุคคลเป็นมนุษย์ เรื่องราวก็เป็นเหมือน “คุกกี้กุ่มซัง” บุคคลด้วยเช่นกัน เพราะบุคคลจะกลายเป็นผู้ที่ซื้อสัตย์ต่อเรื่องราวที่เลวร้ายของตนอย่างสุดๆ ซึ่งตรงจุดนี้ การบำบัดต้องเข้ามานักบำบัดแนวเรื่องเล่าจำเป็นต้อง-ค่อยๆ เข้ามาร่วมเป็นผู้เรียบเรียงเรื่องราวใหม่อย่างช้าๆ นักบำบัดต้องไม่รีบร้อนเสนอตัวเข้าร่วมกับผู้ใช้บริการเขียนเรื่องราว กำหนดสร้างเรื่องราวขึ้นมาใหม่

นักบำบัดแนวเรื่องเล่ามักมีข้อสันนิษฐานว่า ผู้ใช้บริการที่มีประสบการณ์ปัญหาและแสวงหาการบำบัดบ่อยครั้ง จะมีเรื่องเล่าของตนที่เล่าประสบการณ์ปัญหาออกมา และขณะเดียวกันก็มีเรื่องเล่าที่ผู้อื่นเป็นผู้เล่า ซึ่งเรื่องเล่าทั้งสองชุดอาจจะไม่เพียงพอที่จะเป็นตัวแทนประสบการณ์ชีวิตที่แท้จริงของบุคคลนั้นก็ได้ ดังนั้น สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ การที่เรื่องเล่าหลักนั้นขัดแย้งกับด้านมุมที่สำคัญในประสบการณ์จริงของบุคคล ... ซึ่งเป็นประเด็นที่นักบำบัดพึงระวัง ขณะเดียวกัน นักบำบัดอาจมีข้อสันนิษฐานว่า เมื่อบุคคลแสวงหาการบำบัด บุคคลน่าจะได้รับผลลัพธ์ที่ยอมรับได้ ที่จะช่วยให้บุคคลได้ผลิตรสร้างและคัดกรองเรื่องราวทางเลือก อันจะนำไปสู่ความสามารถของบุคคลในการสร้างความหมายใหม่ๆ ทำให้บุคคลเห็นความเป็นไปได้ของสิ่งที่พึงประสงค์ - การสร้างความหมายใหม่ๆ ที่บุคคลจะได้พบประสบการณ์ชีวิตที่น่าพึงพอใจ เปิดกว้างและเป็นประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลงที่ดี

ในการกระตุ้นให้ผู้ใช้บริการเล่าเรื่องราว ที่ทำให้เขาหรือเธอต้องมาหานักบำบัด นักบำบัดแนวเรื่องเล่าจะต้องตระหนักตั้งแต่ในขั้นแรกเริ่มว่าต้องระวังว่า อาจมีบางด้านมุมของเรื่องราวที่ไม่สอดคล้องกับเรื่องราว

โดยทั่วไปของบุคคล ซึ่งอาจจะต้องพิสูจน์ให้ชัดเจน เนื่องเพราะด้านมุมที่ไม่สอดคล้องนั้น แท้จริงอาจจะกลายเป็น “เรื่องราวทางเลือก” ที่สำคัญในช่วงระยะของการบำบัด-ในภายหลังก็ได้

ทักษะการสร้างความคุ้นเคย นักบำบัดแนวเรื่องเล่า จำเป็นต้องมีทักษะการสร้างความคุ้นเคย - ลองนึกถึง นักบำบัดแนวเรื่องเล่าที่ต้องตอบสนองต่อผู้ใช้บริการที่เพิ่งนั่งลงตรงหน้าเรา โดยมาพบกับเราเป็นครั้งแรกนึกถึงการที่บุคคลต้องมานั่งตรงหน้าคนที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน ในห้องที่แสนจะไม่คุ้นเคย และยังพกพาเอาความเจ็บปวด ความคับข้องใจเข้ามาด้วย บางทีผู้ใช้บริการอาจจะรู้สึกอึดอัดลำบากใจหรือละอายใจที่จะพูดเรื่องราวออกมา นักบำบัดแนวเรื่องเล่าส่วนหนึ่งจะเป็นนักครอบครัวบำบัด (Family therapists) ซึ่งบางที่ใช้ห้องกระจกด้านเดียว (One way mirror room) ซึ่งผู้ใช้บริการก็รู้ว่า หลังฉากกระจกเงาที่ตนมองเข้าไปไม่เห็นนั้น ด้านตรงข้ามจะมีนักบำบัดจำนวนมากและ/หรือนักศึกษานั่งกันจำนวนหนึ่ง มีกล้องโทรทัศน์ หรือมีการอัดเสียง ฯลฯ อุปกรณ์เหล่านี้ นักบำบัดแนวเรื่องเล่าหลายท่านอาทิ มาร์ติน เพนย์ (Payne, 2000, p.46) เห็นว่าไม่น่าจะมีความสำคัญอะไรกับการบำบัดไม่จำเป็นต้องมีก็ได้ หรือหากจำเป็นต้องปรับปรุงดัดแปลง เพื่อลดความรู้สึกกังวลและไม่คุ้นเคยของผู้ใช้บริการลง ที่สำคัญ**นักบำบัดต้องขออนุญาตผู้ใช้บริการก่อน** หากจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์เหล่านี้ อาจต้องตรวจสอบความยินยอม ความสบายใจของผู้ใช้บริการเป็นระยะๆ หากผู้ใช้บริการรู้สึกไม่สบายใจ นักบำบัดต้องยกเลิกการใช้อุปกรณ์เหล่านั้น-ทันที รูดผ้าม่านหน้ากระจกด้านเดียว และปิดกล้องทีวี ปิดเทปบันทึกเสียงทันที

นักบำบัดอาจจะต้องเชิญบุคคลผู้ใช้บริการคุ้นเคยและเกี่ยวข้องเข้ามาอธิบายให้เกิดความเข้าใจ ถึงเหตุผล-ความเป็นมาที่ทำให้ผู้ใช้บริการถูกส่งต่อมาพบนักบำบัดแนวเรื่องเล่า หากผู้ใช้บริการยังมีความลังเล

นักบำบัดต้องไม่รีบร้อน - ต้องรอคอยอย่างใจเย็น ให้ความสำคัญกับการสร้างความคุ้นเคยของผู้ใช้บริการ ใช้ภาษากาย ภาษาตา เพื่อส่งสารในเชิงบรรยากาศของการผ่อนคลาย และความพร้อมที่จะเป็นฝ่ายรับฟัง

ทักษะการกระตุ้นให้ผู้ให้บริการเล่าเรื่องให้ครบถ้วน เมื่อบุคคลเล่าเรื่อง อาจจะมีการหยุดเว้นเป็นระยะตามธรรมชาติ แต่เมื่อสังเกตเห็นบุคคลกำลังจะยุติการเล่าเรื่องราวปัญหา นักบำบัดต้องกระตุ้นให้ผู้ให้บริการพรรณนาต่อ หรือขยายเนื้อหาออกไป นักบำบัดอาจใช้คำถามที่ต้องการรายละเอียด เช่น ใช้คำถามง่ายๆ ที่แสดงความสนใจในเนื้อหาเรื่องราวที่บุคคลกำลังเล่า และแสดงความใส่ใจ ห่วงใยต่อผลกระทบของปัญหา อิทธิพลของปัญหาที่มีต่อชีวิตของคนในครอบครัว ถ้ามถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับประเด็นด้านพฤติกรรม อารมณ์ ร่างกาย การปฏิสังสรรค์ และทัศนคติ การถามถึงผลกระทบของปัญหาในช่วงระยะเวลาต่างๆ ระหว่างปัญหากับคนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย เป็นต้น

- ความกังวลใจในการสอบ มีผลต่อการหลับด้วย
ใช้ใหม่ นอนไม่ใคร่หลับหรือเปล่า หรือมีผลทำให้รู้สึกไม่ใคร่
ผ่อนคลาย ใช้ใหม่
- คุณมีปัญหาสุขภาพใช้ใหม่ ที่ทำให้เกิดความ
กังวลใจ เลยพลอยทำให้กระทบกระเทือนชีวิตในทุกวันนี้
ใช้ใหม่
- อะไรที่ทำให้คุณรู้สึกว้าว ไม่ว่าจะทำอะไร พุดอะไร
คิดอะไร ก็กังวลใจไปหมด

- ความกังวลที่กระทบชีวิตคุณ มีอีกบ้างไหม มีอีกไหม ในส่วนที่คิดว่า ยังไม่ได้พูดออกมา คุณจะเล่าเพิ่มเติมให้ฟังหน่อยได้ไหมครับ
- คุณบอกดิฉันว่า คุณขาดความเชื่อมั่นที่จะไปสอบ และตอนนี้ไปไกลกว่านั้น มันทำให้คุณกังวลและรู้สึกเป็นทุกข์มากไปกว่านั้นอีก ดิฉันสนใจที่คุณว่า มันไปไกลกว่าความกังวลใจไหนคุณกรุณาเล่าให้ดิฉันฟังเพิ่มเติมได้ไหมคะ เล่าได้นะคะ
- บางที ความซึมเศร้าของเรามันก็ปิดไว้ไม่อยู่นะ มันปรากฏชัดเจนเลย เวลาที่คุณซึมเศร้านะ มีผลกระทบต่อการไปพบปะผู้คนรอบข้างของคุณไหม คนอื่นเขาทำอย่างไรกับคุณนะ เวลาที่เขาเห็นซึม-ออกอย่างจี้ บอกดิฉันอีกหน่อยได้ไหมคะ

ทักษะการเปิดให้บุคคลกำหนดชื่อให้กับปัญหา (Inviting the person to name the problem) บุคคลมักจะรู้สึกไร้พลังอำนาจเมื่อประสบกับปัญหา บุคคลจะพยายามเอาชนะปัญหาให้ได้ ทว่า เขาหรือเธอมักจะรู้สึกล้มเหลว การที่บุคคลไม่อาจจำแนกแยกแยะปัญหาได้อย่างชัดเจน อาจนำไปสู่ความรู้สึกล้มเหลวได้ และแม้แต่การตัดสินใจไปพบนักบำบัดก็อาจเป็นการตอกย้ำว่าบุคคลนั้นล้มเหลว การตัดสินใจมาพบนักบำบัดจึงเหมือนเป็นการเลือกทางเลือกสุดท้ายเท่าที่มีอยู่ บุคคลบางคนอาจจะแสวงหาทางออกด้วยการอ่านหนังสือด้านจิตวิทยา หรือหนังสือแนว Self-help ทั้งหลาย แต่มักจะไม่มีใครได้ผล เขาหรือเธอเมื่ออ่านหนังสือดังกล่าวแล้ว ต้องตัดสินใจว่า ตนควรจะทำอะไรบางอย่าง แต่ก็ทำไม่ได้ และยิ่งทำไม่ได้ บุคคลก็ยิ่งรู้สึกแย่ลง

อันที่จริง จุดมุ่งหมายของการบำบัดแนวเรื่องเล่าตั้งแต่เริ่มแรกคือการช่วยให้บุคคลสามารถกลับมาควบคุมชีวิตของตนได้ หรืออย่างน้อยที่สุด การบำบัดต้องช่วยให้บุคคลลดความรู้สึกที่ลงโทษตนเอง ที่มองไม่เห็นความเป็นไปได้ที่จะควบคุมชีวิตของตน-ได้เลย นี่คือเหตุผลที่การบำบัดแนวเรื่องเล่าต้องมีทักษะในการเปิดให้บุคคลกำหนดชื่อให้กับปัญหาของตน

การที่บุคคลสามารถตั้งชื่อให้กับปัญหาได้เหมือนแสดงความสามารถ แม้สักเล็กน้อย บ่งบอกว่า ตนพอจะควบคุมสถานการณ์ชีวิตของตนได้ในระดับหนึ่ง เพียงแค่การกำหนดชื่อปัญหาก็คือเป็นการเริ่มต้น ที่จะแสดงการคัดกรองอะไรบางอย่าง-หรือใครบางคน-ให้ได้ ตัวอย่างเช่น เราเคยได้ยินเด็กในโรงเรียนขนานนามอาจารย์ในหมู่เพื่อนสนิทว่า “อาจารย์แดร์กคูล่า” “อาจารย์แฟรงก์นัสโตร์” “ยัยฮิปโป” “ปุ่มปุย” หรือ “ครูกระต่ายทราย” เป็นต้น

การที่บุคคลสามารถกำหนดชื่อให้กับปัญหาได้ เหมือนเป็นการปลุกขวัญกำลังใจให้กลับมาสู้ปัญหาได้ การตั้งชื่อให้กับปัญหาเป็นยิ่งกว่าสัญลักษณ์ของการก้าวไปควบคุมสถานการณ์ชีวิตให้ได้ เป็นวิถีทางที่นำไปสู่การสร้างความกระจ่างชัดในปัญหาและเป็นการทำให้ปัญหาเป็นปกติวิสัย (normalizing)

บุคคลที่ประสบความสำเร็จวุ่นและสิ้นหวัง พบวกกับการมองโลกด้านร้ายสุดๆ สงสัยกับตัวตน หงุดหงิด โทมนัส อาจจะสามารถลดความกังวลลงได้ และกลับมีพลังอำนาจได้บ้าง โดยการกำหนดชื่อปัญหาของตนว่า “ความซึมเศร้า” หรือบางคนจะเรียกว่า “เมฆทมิฬ” ตั้งชื่อให้กับความแค้นเคืองของตนว่า “อสุรกาย” “ปีศาจแห่งนิลกาฬ” “จิ้งจอกร้าย” และอื่นๆ นักบำบัดแนวเรื่องเล่าอาจจะตั้งคำถามกระตุ้นให้บุคคลตั้งชื่อ ดังนี้

- ผมอยากูรู้จ้จ ว่าเราจะขนานนามปัญหานี้ว่าอะไรดี
- ที่คุณเล่าปัญหาให้ฟังมานี้ คุณมีชื่อเฉพาะเจ๋งๆ ให้กับมันไหม
- มีอะไรเกิดขึ้นกับคุณมากมายเลย เรามาจัดการ ปักหมุดลงเข็มมันสักหน่อยดีไหม มันเป็นเรื่องอะไรดีล่ะ เราจะให้ชื่อกับมันว่าอะไรดี
- ดิฉันจะลองเรียกสิ่งที่คุณทำต่อคุณนะ เรียกว่า “สาตโคลนตม” หรือ “ตั้มยำทำแกง” ดีล่ะ

ทักษะการนำปัญหาออกสู่ภายนอก (Externalizing the problem) การนำปัญหาออกสู่ภายนอกหมายถึง การพยายามดำรงทัศนคติที่สะท้อนปัญหาออกมาในรูปของคำพูด โดยทำให้ปัญหามีคุณลักษณะเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อบุคคล แทนที่จะเป็นคุณลักษณะ/คุณสมบัติภายในของบุคคล นักบำบัดแนวเรื่องเล่าจะใช้อุปลักษณ์ (metaphors) ที่ใช้อธิบายปัญหาที่คุกคามบุคคลและส่งผลร้ายต่อชีวิตบุคคล การนำปัญหาออกสู่ภายนอกสามารถดำเนินการโดยใช้เครื่องมือทางวากยสัมพันธ์ (การวิเคราะห์โครงสร้างของคำพูด/เหตุการณ์ของเรื่องราว) เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า **บุคคลไม่ได้กลายเป็นปัญหา** ทว่ากำลังตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เป็นปัญหา ดังนั้น **ปัญหาจึงเป็นสิ่งที่บุคคลจะเปลี่ยนแปลงแก้ไข** ในทิศทางที่แยกปัญหาออกจากตัวบุคคล การนำปัญหาออกสู่ภายนอกบุคคลจึงเป็นภาษาที่แฝงความหวังและการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลกลับมา มีพลังอำนาจ

การทำปัญหาของบุคคลออกสู่ภายนอกบุคคล ไม่เคิล ไวท์เรียกว่า เป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้บุคคลทำปัญหาของตนให้กลายเป็นวัตถุ (Objectify) ซึ่งส่งผลดีต่อผู้ใช้บริการ ดังต่อไปนี้

1. ลดความขัดแย้งที่ไม่สร้างสรรค์ระหว่างบุคคล ตลอดจนลดการทะเลาะวิวาทกับบุคคลที่เป็นต้นตอปัญหา
2. สลายความรู้สึกล้มเหลวที่เกิดกับบุคคล ในขณะที่เขาหรือเธอพยายามแก้ไขปัญหของตน แต่ปัญหายังคงดำรงอยู่
3. เสริมสร้างช่องทางที่บุคคลจะร่วมมือกับผู้อื่นในการต่อสู้กับปัญหา และหลบหลีกอิทธิพลของปัญหาไม่ให้มีอิทธิพลต่อชีวิตและสัมพันธภาพของบุคคล
4. เปิดโอกาสความเป็นไปได้ใหม่ๆ สำหรับบุคคลในการนำชีวิตและสัมพันธภาพของตนกลับคืนมาจากปัญหาและอิทธิพลของปัญหา
5. ปลดปล่อยให้บุคคลปลดพันจากสถานการณ์ปัญหาที่รุนแรงถึงความเป็นความตาย โดยใช้แนวคิดแนวทางที่มีความตึงเครียดกดดันน้อยกว่าและมีประสิทธิผลมากกว่า และ
6. สร้างทางเลือกหลายๆ ทางเลือก ในการพูดคุยสนทนาแทนที่จะเป็นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้นำการพูดแต่ฝ่ายเดียว

ทักษะการใช้ภาษาอุปลักษณ์ (Metaphoric language) การใช้ภาษาอุปลักษณ์เป็นความตั้งใจเลือกภาษาพูด คำ หรือวลีที่นำพาปัญหาออกจากตัวบุคคล โดยใช้บทสนทนาธรรมดาและเป็นไปได้ว่าเป็นธรรมชาติ อาทิ แทนที่นักบำบัดจะบอกกับบุคคลว่า “คุณเป็นคนไม่เชื่อมั่นในตนเองมาก” กลับเปลี่ยนไปใช้ประโยคคำพูดที่ว่า “ความสงสัยในตัวตนของคุณมันส่งเสียงรบกวนคุณอย่างมาก”

- **ฝันร้ายอย่างนี้ เริ่มเล่นงานคุณ เมื่อไร (แทนที่จะพูดว่า คุณเริ่มฝันร้ายเมื่อไร)**
- **ความหงอยเหงาดูเหมือนจะอยู่กับชีวิตคุณเป็นส่วนใหญ่ (แทนที่จะพูดว่า คุณเป็นบุคคลที่อยู่กับความหงอยเหงาเป็นส่วนใหญ่)**
- **คุณมักจะใช้กลวิธีต่างๆ ช่วยให้รู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง ไซ้ใหม่ (แทนที่จะพูดว่า คุณเป็นคนย้ำคิด-ย้ำทำ ไซ้ใหม่)**
- **อัลกอฮอลล์ มันประสบความสำเร็จมากเลยในการครอบงำชีวิตของคุณ (แทนที่จะพูดว่า คุณเป็นคนติดอัลกอฮอลล์)**
- **คุณกับแฟนของคุณ พบว่าความหึงหวงมันบุกเข้ามาทำลายสัมพันธ์ภาพของคุณทั้งคู่ (แทนที่จะพูดว่า คุณกับแฟนของคุณต่างหึงหวงกัน)**

อันที่จริง ภาษาทุกภาษามีคุณลักษณะของอุปลักษณ์อยู่แล้ว ไม่ว่าจะ เป็นภาษาเขียน หรือภาษาพูด อุปลักษณ์ที่ทำให้ปัญหาปกติจริงอยู่ภายในบุคคลเกิดขึ้นได้เสมอ นักบำบัดแนวเรื่องเล่าต้องมีทักษะในการใช้ **อุปลักษณ์ทางเลือก (Alternative metaphors)** เพื่อช่วยให้ปัญหาได้ออกมาสู่ภายนอก ไม่ตกผลึกอยู่ในตัวบุคคล

ทักษะการตรวจสอบความกดดันด้านวัฒนธรรมที่ทำให้ปัญหาฝังอยู่ภายใน (Examining cultural pressures to see problems as 'internal') ไมเคิล ไวท์ (White) พัฒนาแนวคิดเรื่องการนำปัญหาออกสู่ภายนอกตัวบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดหลังโครงสร้างนิยม

(Post-structuralism) และแนวคิดการกำหนดสร้างทางสังคม (Social constructionism) **ปัญหาในทฤษฎีของไวท์ คือ การกำหนดสร้างขึ้นผ่านเรื่องราวของบุคคลที่บอกกับตนเองและผู้อื่น** เรื่องราวเหล่านี้บรรจุชุดของความคิด ข้อสันนิษฐานและข้อที่ถือกันว่าเป็นความจริง ซึ่งล้วนมีจุดกำเนิดมาจากสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่า บุคคลต้องเป็นคนพูดเรื่องเกินจริง หรือช่างจินตนาการ-ก็ทำไม่ ข้อเสนอที่เป็นตัวแทนการนำเสนอของประสบการณ์ที่เราผลิตขึ้นเพื่อบอกตัวเราเองและผู้อื่น ผ่านเรื่องเล่าของเรา เรียกว่า **แผนที่ (maps)** ซึ่งก็ไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องแม่นยำเสมอไป ประสบการณ์และปัญหาเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดสร้างจึงมิได้ปลอดพ้นจากความสับสนลังเลและความขัดแย้งกัน

นักบำบัดแนวเรื่องเล่ามีทักษะในการวิเคราะห์ตรวจสอบ โดยมีพื้นฐานความคิดว่า ไม่มีเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตบุคคลใด ที่ปลอดพ้นจากความกำกวมและความขัดแย้ง ตลอดจนความไม่แน่นอนในชีวิต ทั้งความกำกวม ความขัดแย้งและความไม่แน่นอนนั้น มีผลต่อการขยายแหล่งการสร้างความหมายออกไป นักบำบัดต้องทำงานหนักมากขึ้นเพื่อที่จะแก้ปัญหาความขัดแย้งและความกำกวมของเรื่องราวชีวิต และพยายามตีความหมายของประสบการณ์ที่มีนัยยะสำคัญ

ทักษะการถอดวาทกรรมใน-ใส่วาทกรรมนอก (Externalizing internalizing discourses) กระบวนการถอดวาทกรรมใน ใส่วาทกรรมนอก เป็นกระบวนการทบทวนตรวจสอบบทสนทนาในเชิงการบำบัดอย่างใกล้ชิดและอย่างเป็นทางการ คำว่า “วาทกรรม” ในที่นี้ ไม่ได้หมายถึงบทสนทนาหรือคำพูด ทว่าเป็นศัพท์แสงทางปรัชญา ที่หมายถึงวิธีคิด วิธีตั้งข้อสันนิษฐานที่มีผลต่อลักษณะนิสัย ที่ปรากฏเป็นปกติในการรวมกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง กลุ่มทางสังคมและกลุ่มทาง

วัฒนธรรมที่เป็นเจ้าของวาทกรรมของตนเอง เจ้าของค่านิยมที่ใช้ร่วมกัน ในกลุ่ม ตลอดจนศัพท์แสงของกลุ่มนั้น อาจจะเป็นกลุ่มที่มีขนาดเล็กไปจนถึงกลุ่มที่มีขนาดใหญ่มาก

ภาษาที่บุคคลแสดงออกมาในปัญหาที่เล่าออกมาอาจจะบ่งบอกให้เห็นว่า วาทกรรมของกลุ่มตนนั้นมีข้อจำกัด หรือมีผลเป็นภัยคุกคามต่อชีวิตตน นักบ้ำบดแวนรื่องล่ำล่ำต้องกระตุ้นให้บุคคลทบทวนตรวจสอบชุดวาทกรรมเหล่านี้ โดยทั่วไป เรื่องราวที่เล่าในช่วงแรกๆ ของการบ้ำบดมักจะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับตำหนิติเตียนตนเอง การกล่าวหากล่าวโทษตนเอง การตั้งข้อสงสัยกับตัวเอง ตลอดจนการอธิบายสาเหตุของปัญหาที่ลงที่คุณลักษณะ บุคลิกภาพ ความผิดพลาด ฯลฯ คำถามที่นักบ้ำบดแวนรื่องล่ำล่ำใช้เพื่อกระตุ้นให้บุคคลถอดวาทกรรมใน ใล้วาทกรรมนอก ตรวจสอบวาทกรรมที่ใช้ค้ำยันเรื่องล่ำล่ำของตน - มีดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ความคิดแบบนี้ของคุณ มันเกิดขึ้นมาได้ยังไง คุณมักจะบอกตัวเองเสมอหรือ ว่าตัวคุณเองเป็นคนที่ไม่มีใครรัก-ไม่มีใครชอบพอ
- นี่เป็นความคิดของคุณเอง หรือความคิดของใคร คุณเคยนึกหรือไม่ว่า ทำไมผู้อื่นจึงทำให้คุณหัวน้ไหวกับภาพลักษณ์ของตัวเอง
- ที่คุณพูดกับดิฉันเช่นนี้ เป็นคำพูดของคุณเอง หรือ คำพูดของคนที่คุณ

- คุณบอกกับตัวเองว่า ที่คุณทำกับลูกเช่นนี้ ก็เพราะว่า พ่อของคุณก็ทำกับแม่คุณเช่นนี้ คุณกำลังเป็น ก๊อปปี้ของพ่อคุณ หรือ คุณทำงานอย่างเดียวกับพ่อคุณหรือ คุณแต่งตัวเหมือนเขาเลยหรือ คุณชอบฟังเพลงอย่างเดียวกับที่พ่อคุณชอบหรือ
- นิสัยแบบที่ชอบลงโทษตัวเองของคุณเนี่ย เป็นสิ่งที่ คุณพยายามจะขจัดออกไป ใช่ไหม ใครนะที่เป็นคนบังคับให้คุณต้องมีนิสัยชอบลงโทษตัวเองอย่างนี้ เขามีเทคนิคอะไร หรือที่ทำให้คุณลงโทษตัวเองตลอดเวลา

◆ ทักษะการวิจัยแนวเรื่องเล่า

การดำเนินการวิจัยแนวเรื่องเล่า มีการปฏิบัติกันอย่างหลากหลาย ในที่นี้รวบรวมและดัดแปลงจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปรับปรุงจากหนังสือของ บาร์บารา ชาร์เนียฟสกา (Barbara Czarniawska, 2004) ดังนี้ (1) ทักษะการสังเกตการสร้างเรื่องราวที่เกิดขึ้น (2) ทักษะการสัมภาษณ์ในการวิจัยแนวเรื่องเล่า (3) ทักษะการทำความเข้าใจ การหลีกเลี่ยงชี้แจงเหตุผลของคู่สนทนา (4) ทักษะการตีความเรื่องราว (Interpret the stories: what do they say?) (5) ทักษะการวิเคราะห์ เรื่องราว (Analyze the stories: how do they say?) (6) ทักษะการรื้อสร้างเรื่องราว (Deconstruct the stories: unmake them)

ทักษะการสังเกตการสร้างเรื่องราวที่เกิดขึ้น นักวิจัยแนวเรื่องเล่า จำเป็นต้องมีทักษะการจำแนกความแตกต่างระหว่างเรื่องราวในฐานะ สิ่งที่เกิดขึ้นไล่เรียงไปตามระยะเวลา (Chronological accounts)

และเรื่องราวในฐานะที่เป็นเรื่องเล่าที่มีการกำหนดโครงเรื่อง (Emplotted narratives) ทั้งนี้ การทำความเข้าใจกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นอย่างไล่เรียงไปตามเวลาปฏิทินนั้น มีลักษณะเป็นการย้อนนึกไปในอดีต (retrospective process) แต่ทว่า ไม่ได้แสดงให้เห็นว่า เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้น ร้อยรัดเข้าด้วยกัน ในลักษณะของเรื่องเล่ากันได้อย่างไร

อย่างไรก็ตาม การสังเกตเรื่องราวในฐานะเป็นเรื่องเล่าที่มีการกำหนดโครงเรื่องขึ้นมา นั้น เป็นสิ่งที่ทำได้ไม่มากนัก เนื่องจาก โดยปกติ จะมีความขัดแย้งกันระหว่างจุดยืนของนักวิจัยที่มองเรื่องเล่าในฐานะที่เรื่องเล่าเป็นชีวิตจริงของผู้คนกับจุดยืนของนักวิจัยที่มองเรื่องเล่าในฐานะที่เป็นการเล่าความย้อนหลัง (retrospective) ในขณะที่ นักวิจัยฟังเรื่องราวที่ออกจากปากของมนุษย์ผู้กระทำการเพื่อที่จะจับความหมายต่างๆ เป็นเวลาเดียวกันที่มนุษย์ผู้กระทำการจะปรับดัดแปลงประสบการณ์ชีวิตของตนที่เกิดขึ้นจริงไปสู่ความเป็นเรื่องราว จนทำให้ดูเหมือนกับว่า สถานการณ์ชีวิตจริงมีส่วนสนับสนุนให้เกิดจังหวะของการเล่าเรื่อง โดยมีการเว้นระยะเวลา ระหว่างเวลาของการเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเวลาของการสำแดงคำพูดออกมาเป็นการสื่อเหตุการณ์นั้นแทน ดังนั้น การถ่ายทอดรายการสด (live broadcasts) (ซึ่งมีความหมายกว้างขวางกว่าการถ่ายทอดรายการแข่งขันกีฬาสดๆ หรือการประกวดนางงามสดๆ หรือการประกวด The British Talents Contest เป็นต้น) จึงเป็นสิ่งที่นักวิจัยแนวเรื่องเล่าให้ความสนใจอย่างมาก

ทั้งนี้ นักวิจัยแนวเรื่องเล่ามองว่า การถ่ายทอดรายการใดๆ จะถูกกำหนดสร้างในกรอบสามมิติ ได้แก่ (1) มิติของการบันทึกเหตุการณ์ (Chronicle) หรือการสะท้อนว่ากำลังเกิดอะไรขึ้น (what is happening) (2) มิติการสร้างภาพของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (Mimesis) หรือการสะท้อนว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร เป็นการเปิดให้ผู้ฟังเรื่องราวกำหนด

สร้างภาพของเหตุการณ์ที่ได้ยินได้ฟัง และ (3) มิติการทำให้เป็นโครงเรื่อง (Emplotment) หรือการสะท้อนว่า สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเหตุการณ์ต่างๆ นั้น เชื่อมโยงร้อยรัดกันอย่างไร ในเชิงโครงสร้างที่ทำให้เหตุการณ์ในเรื่องเล่า มีความหมาย

ทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องราว โดยการสังเกตการสร้าง เรื่องราวและการสัมภาษณ์ อาจดำเนินการโดยใช้ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ประการแรก การกำหนดจุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของกิจกรรม ทั้งนี้ การกำหนดเป้าหมายของกิจกรรมที่สังเกตให้ชัดเจนจะเป็นการเปิดเผยให้ เข้าใจเรื่องราวได้ดีที่สุด

ประการที่สอง การกำหนดหน่วยและผู้กระทำการ นักวิจัยเชิง คุณภาพที่ศึกษาชุมชนรูปแบบต่างๆ มักจะพึงพอใจกับการอธิบายให้เห็น พื้นที่ที่กิจกรรมจะอุบัติขึ้น การอธิบายที่ชัดเจนก็จะช่วยให้เข้าใจอย่าง กระจ่างชัดว่ารูปร่างหน้าตาของเวทีจะเป็นอย่างไร - ประตูกอยู่ตรงไหน - หน้าต่างอยู่ตรงไหน หรือนักแสดงจะสวมชุดใดบนเวที ฯลฯ

ประการที่สาม การเลือกเหตุการณ์ ในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ จะร่วมกันตัดสินใจเลือก ในระหว่างการ สังเกตการณ์ ผู้สังเกตจะเป็นผู้ตัดสินใจและสร้างการเลือกที่ถูกต้อง

ประการที่สี่ การอธิบายถึงเหตุการณ์ที่วิกฤต เช่นเดียวกัน การอธิบายนี้อาจเป็นเหมือนบทละคร เป็นระเบียบแบบแผนไล่เรียงตาม ปฏิทิน มีรายละเอียดมาก และมีมนุษย์ผู้กระทำการแสดงเจตนาารมณ์ ที่สมบูรณ์ครบถ้วน และ

ประการที่ห้า วิจารณ์งานเชิงวิพากษ์ของผู้สังเกตอาจนับรวม เข้ามาด้วย ทว่าต้องมีการแยกแยะให้ชัดเจน

ทักษะการสัมภาษณ์ในการวิจัยแนวเรื่องเล่า นักวิจัยแนวเรื่องเล่าเห็นว่า การสัมภาษณ์เท่าที่เกิดขึ้น บางทีไม่ใช่การแลกเปลี่ยนทรรศนะระหว่างคนสองคน ทว่า เหมือนเป็นการสอบสวนหรือสืบสวนมากกว่าการสัมภาษณ์ แท้ที่จริง การสัมภาษณ์เป็นการที่คนสองคนมาแสวงหาความรู้ร่วมกันและทำความเข้าใจต่อกันโดยอาศัยบทสนทนาที่เป็นบทสนทนาอันแสนธรรมดาอย่างที่สุด การสัมภาษณ์เป็นเสมือนการปฏิสังสรรค์และเป็นพื้นที่แห่งการผลิตเรื่องเล่าให้เกิดขึ้น ทั้งนี้ เดวิดซิลเวอร์แมน (David Silverman, 2001) ได้นำทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic interactionism) มาเป็นฐานคิดในการสัมภาษณ์ของนักวิจัยแนวเรื่องเล่า เขาชี้ให้เห็นว่า เราน่าจะมองการสัมภาษณ์ในฐานะที่เป็นการสังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนในการตั้งคำถาม-ตอบคำถามต่อกัน มีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างคู่ร่วมการสนทนา (Interlocutors)

การสัมภาษณ์เมื่อมีการบันทึกไว้โดยเทปวีดิทัศน์ อาจจะเป็นเหมือนปฏิสัมพันธ์ที่ถูกบันทึกเอาไว้ และต่อมามีการวิเคราะห์บทสนทนาที่ใช้เทปวีดิทัศน์เป็นอุปกรณ์ที่เป็นประโยชน์ การสัมภาษณ์จึงยังมีการเคลื่อนไหวจนเป็นเหมือนบทสนทนาที่มีการยกย้ายถ่ายเท โดยที่กระบวนการยกย้ายถ่ายเทเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยการยอมรับของทั้งสองฝ่ายที่เป็นคู่สนทนา การสนทนาดังกล่าว เราอาจจะพบว่าเต็มไปด้วยความรู้อันอุดมสมบูรณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติทางสังคม (Social practice) ที่คู่สนทนา ร่วมกันผลิตสร้างผ่านเรื่องเล่า

ในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้ที่ถูกสัมภาษณ์อาจจะเล่าเรื่องซ้ำใหม่ (Retell narratives) หมุนเวียนอยู่ในพื้นที่การปฏิบัตินั้นๆ หรือการสัมภาษณ์ในตัวเอง อาจกลายเป็นพื้นที่แห่งการผลิตสร้างเรื่องเล่า ผู้ถูกสัมภาษณ์บางครั้งจะตอบสนองต่อผู้สัมภาษณ์ผ่านการใช้เรื่องเล่าที่

คุณเคย มากกว่าที่จะตีความหมายจากการหยั่งรู้ในโลกอัตวิสัยของคุณคุณ ขณะเดียวกัน เราก็อาจจะโต้แย้งได้ว่า การหยั่งรู้ความหมายในโลก อัตวิสัยของคุณคุณจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการผลิตสร้างเรื่องเล่าที่คุณคุณ คุณเคยเท่านั้น ทั้งนี้ เราทุกคนดำเนินชีวิตอยู่ - สื่อสารกับ - กระแส วัฒนธรรมที่ไม่มีความหยุดหย่อน ผู้คนใช้โครงเรื่องที่ไต่ยีนได้เห็นมาจากรายการทีวี หนังสือ หรือแม้แต่เทพนิยายของเด็กๆ มาเป็นประโยชน์ในการสร้างโครงเรื่องของคุณคุณของเรา

ความแตกต่างระหว่าง “การหยั่งรู้ความหมายส่วนบุคคล” กับ “การผลิตสร้างเรื่องเล่าที่คุณเคย” อาจจะอยู่ที่ความสนใจของนักวิจัยแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ ประวัติชีวิต (life histories) ของแต่ละบุคคลเป็นองค์ประกอบเฉพาะ (Unique compositions) ที่มีอยู่ทั่วไปเป็นธรรมดา ดังนั้น เราอาจจะมองได้ว่า ชุมชนแต่ละแห่งเป็นเสมือนพื้นที่แห่งการผลิตสร้างเรื่องเล่า ท่ามกลางหลายๆ สิ่งหลายๆ อย่างที่ชุมชนอาจจะผลิตสร้างขึ้นมา การสัมภาษณ์กลายเป็นพื้นที่ขนาดจุลภาค (Micro-site) ของการผลิตสร้างดังกล่าว หรือชุมชนอาจจะเป็นเพียงแค่พื้นที่ของการกระจายเรื่องเล่า ที่นักวิจัยได้เคยผลิตสร้างเอาไว้เมื่อครั้งก่อน อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่า การสัมภาษณ์ในการวิจัยจะนำไปสู่การผลิตสร้างเรื่องเล่าตลอดเวลา-หาได้ไม่ ตรงกันข้าม การสัมภาษณ์อาจจะนำไปสู่การหลบเลี่ยงเรื่องเล่าก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อการสัมภาษณ์นั้นอยู่ในกรอบของการผลิตสร้างพื้นที่ความรู้เชิงวิทยาศาสตร์ตรรกะ (Logico-scientific knowledge) ที่มีความชอบธรรม ดังนั้น เป็นภาระหน้าที่ของผู้สัมภาษณ์แต่ละคน ที่จะกระตุ้นเราให้เกิดการผลิตสร้างเรื่องเล่าในพื้นที่การสัมภาษณ์ที่นักวิจัยและผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยร่วมดำรงอยู่

สิ่งที่นักวิจัยแนวเรื่องเล่าจำเป็นต้องตระหนักและให้ความสำคัญก็คือ การเล่าเรื่องราวของผู้คนไม่ได้เป็นสิ่งผิดปกติหรือสิ่งแปลกปลอมไป

จากบทสนทนาในชีวิตประจำวันของผู้คนแต่ประการใด ในหลายๆ กรณีที่มีการสัมภาษณ์พูดคุยกัน นักวิจัยพบว่าบทสนทนาที่เกิดขึ้นโดยทันทีทันใดนำไปสู่เรื่องเล่าอย่างเป็นธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อการสัมภาษณ์เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติชีวิต (life histories) ของผู้คน หรือสนทนาเกี่ยวกับบริบทขององค์กร หรือการทำงาน เรื่องเล่าเกิดขึ้นจากการซักถามและการตอบคำถามที่เป็นไปโดยธรรมชาติ

กักขะการทำความเข้าใจการหลีกเลี่ยงการชี้แจงเหตุผล (Avoiding accounts) การสัมภาษณ์ในการวิจัยแนวเรื่องเล่าไม่ใช่การชี้แจงเหตุผล และไม่ควรเป็นการชี้แจงเหตุผล ทั้งนี้ ข้อแตกต่างระหว่างการสัมภาษณ์ในการวิจัยกับการชี้แจงเหตุผลอยู่ที่ การชี้แจงเหตุผลเกิดจากความพยายามที่จะอธิบายถึงพฤติกรรมที่ไม่ได้คาดคิดหรือพฤติกรรมที่สะท้อนการรวมศูนย์ความสนใจทั้งหมดมาไว้ที่ตนเอง โดยปกติเราไม่ต้องชี้แจงเหตุผลอะไร เมื่อเรามีพันธะอยู่กับพฤติกรรมการกระทำที่เกิดขึ้นเป็นประจำ และการกระทำนั้นสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่ให้การยอมรับต่อพฤติกรรมนั้นๆ

ในขณะที่ นักวิจัยกำลังสัมภาษณ์คู่สนทนา คู่สนทนาอาจจะตกอยู่ในสถานการณ์ “การที่ต้องชี้แจงเหตุผล” โดยทันทีหากนักวิจัยนั้นไม่สามารถสร้างการต่างยอมรับซึ่งกันและกันกับคู่สนทนาได้ การสัมภาษณ์ควรเกิดขึ้นในครรลองการสนทนาที่มีลักษณะเป็นไปตามปกติในชีวิตประจำวันและเป็นไปตามธรรมชาติของผู้คนทั่วไป นั่นคือ นักวิจัยต้องไม่ผลึกตัวเองไปตกอยู่ในบทบาทของ “คนแปลกหน้า” “คนต่างถิ่น” หรือ “สิ่งมีชีวิตที่มาจากดาวดวงอื่น” มาร์ติน สก็อต และสแตนฟอร์ด โลแมน (Martin Scott, and Stanford Lyman, 1968) ได้หยิบยกกลยุทธ์โดยปกติ ที่ผู้คนจะนำมาใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการชี้แจงเหตุผล สามประการ ได้แก่

(1) การสร้างความคลุมเครือ (Mystification) (2) การโยนกลองส่งต่อ (Referral) และ (3) การสลับเปลี่ยนอัตลักษณ์ (Identity switching)

การสร้างความคลุมเครือ เกิดขึ้นเมื่อคุณสนทนายอมรับว่า ตนไม่อาจตอบสนองความคาดหวังของผู้อื่นได้ แต่ถ้าฝ่ายหนึ่งจะซักถามถึงเหตุผลว่า เหตุใดจึงไม่อาจมีการกระทำเช่นนั้นได้ คุณสนทนาก็บอกว่า ตนก็ไม่สามารถจะบอกเหตุผลได้เหมือนกัน ในการศึกษางานวิจัยเรื่องเล่าหลายๆ ชิ้น บ่อยครั้งที่พบว่า การสร้างความคลุมเครือเป็นกลยุทธ์ที่ดี โดยเฉพาะในเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมาย เช่น ความจำเป็นในการรักษาความลับ การสร้างความคลุมเครือทำให้เสียงไม่ต้องพูดถึงข้อมูลที่เป็นความลับอย่างที่ผู้สนทนาประสงค์จะปกปิด หรือการที่พูดถึงพฤติกรรม การกระทำของผู้อื่นแล้วจะกลายเป็นการหมิ่นประมาท เป็นต้น

การโยนกลองส่งต่อ เป็นกลยุทธ์ที่พบมากที่สุด มากกว่าการสร้างคลุมเครือ และการสลับเปลี่ยนอัตลักษณ์ ผู้สนทนาจะไม่ตอบคำถามของนักวิจัยจริงๆ แต่จะโยนกลองส่งต่อไปยังแหล่งข้อมูลอื่นที่ดีกว่า เช่น

“ถ้าคุณอยากรู้ว่า พวกเราทำอะไร เข้าเว็บไปดูดีกว่า ค่ะ”

หรือผู้สนทนาปฏิเสธที่จะให้การคาดการณ์เกี่ยวกับการรับรู้ของผู้อื่น

“ดิฉันเกรงว่า เรื่องนี้คุณต้องไปถามเอากับ...โดยตรงจะดีกว่า ว่าท่าน...รู้สึกอย่างไรในเหตุการณ์นี้ ดิฉันไม่อาจตอบแทนท่านได้ ค่ะ”

สำหรับการสลับเปลี่ยนอัตลักษณ์ เป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งที่พบบ่อย นั่นคือ คู่สนทนาสามารถชี้ให้นักวิจัยเห็นบุคลิกลักษณะของคู่สนทนาเป็น คนละอย่างกับที่นักวิจัยอาจจะคิดว่าต้องเป็นเช่นนั้นเช่นนี้ อาทิ...

“ผมไม่ใช่คนที่จะเล่าเรื่องอย่างนั้น ทรอกครับ”

อันที่จริง สก็อตและโลแมน ได้อธิบายไว้ว่า การชี้แจงเหตุผล ทุกเรื่องเป็นการแสดงออกซึ่งการเจรจาตกลงระหว่างอัตลักษณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

นักวิจัยแนวเรื่องเล่าจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับการหลีกเลี่ยง การชี้แจงเหตุผลของคู่สนทนา เพื่อให้เรื่องเล่าและเรื่องราวที่ผ่านการ สนทนาเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ พื้นฐานที่สุดของการเอาชนะปัญหาการ หลีกเลี่ยงการชี้แจงเหตุผลของคู่สนทนา คือ นักวิจัยต้องสร้างการต่าง ยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างคู่สนทนา และความไว้วางใจที่มากเพียงพอที่จะเล่าเรื่องราวต่อไปอย่างละเอียดสมบูรณ์

ทัศนะการวิเคราะห์เรื่องราว นักวิจัยแนวเรื่องเล่าหลายท่าน ไม่ได้ใช้คำว่า การวิเคราะห์เรื่องราว ทว่าใช้คำว่า “การอ่านเรื่องเล่า” (Reading narratives) แทน หรือใช้การอ่านเรื่องเล่า เป็นประตูเปิด ไปสู่การวิเคราะห์และการตีความหมายเรื่องราวที่คู่สนทนาได้พูดคุยกับ นักวิจัย พอล เฮอร์นาดี (Paul Hernadi, 1987) ได้พัฒนา “การตีความ สามระดับ” (Hermeneutic triad) ขึ้นมาเป็นเครื่องมือช่วยในการ จำแนกแยกแยะและวิเคราะห์ตีความเรื่องราวของนักวิจัยแนวเรื่องเล่า การตีความสามระดับในเชิงแนวความคิด เป็นการจำแนกการอ่านตัวบท (text) ออกเป็นสามแนวทาง ทว่าในเชิงการปฏิบัติโดยปกติ ทั้งสาม แนวทางได้ปรากฏโดยพร้อมๆ กันและร้อยรัดกันและกัน

ทั้งสามระดับอธิบายง่าย ๆ ได้ว่า เริ่มต้นจากขั้นตอนที่ง่ายที่สุด คือ การนำเสนอด้วยบทโดยผ่านศัพท์แสงของผู้อ่าน (ตัวบทนี้บอกอะไร) ต่อด้วยการนำเสนอแนวทางอันหลากหลายที่ใช้อธิบายด้วยบทดังกล่าว (เหตุใด ตัวบทนี้จึงบอกในสิ่งที่พบในชั้นแรก หรือ ตัวบทนี้ใช้วิธีใดในการบอกสิ่งที่พบ) และจบลงด้วยขั้นตอนที่มีลักษณะเป็นการเขียนมากกว่าการอ่าน ได้แก่ การตอบคำถามว่า “ในฐานะของผู้อ่าน เช่นข้าพเจ้ามีความคิดต่อเรื่องทั้งหมดนี้เป็นประการใด”

การสร้างความกระจ่างชัด (Explication) เป็นขั้นตอนแรก ที่เป็นการสะท้อนการแสดงความเข้าใจต่อตัวบทของผู้อ่าน ระดับแรกของการอ่านนี้ เทียบได้กับการอ่านในเชิงความหมายของภาษาหรือเรื่องราว (Semantic reader) ขั้นตอนที่สอง การอธิบาย (Explanation) ทำให้ผู้อ่านอยู่เหนือตัวบท คำถามบางอย่างในชั้นแรกที่ว่า “ตัวบทนี้บอกอะไร” จะถูกแทนที่โดยคำถามที่มีความสลับซับซ้อนไปอีกลำดับว่า “ตัวบทนี้ใช้วิธีใดในการบอกสิ่งนั้น” หรือ “เหตุใด ตัวบทนี้จึงบอกในสิ่งที่พบนั้น” ซึ่งเทียบเคียงได้ว่าเป็นการอ่านเชิงวิพากษ์ (Critical reader) หรือการอ่านเชิงสัญลักษณ์วิทยา (Semiotic reader) ทั้งนี้ การตีความสามระดับของเฮอร์เนาตินั้นเป็นการรวบรวมแนวทางการอธิบายความอันหลากหลายไว้ในกระบวนการเดียวกัน ได้แก่ แนวทางการวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์วิทยา แนวทางทฤษฎีวิพากษ์ การวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง การวิเคราะห์ไวยากรณ์ หรือการวิเคราะห์แนวหรือสร้าง (deconstruction) การวิเคราะห์เหล่านี้ช่วยในการแยกแยะตัวบทและบททวนว่าตัวบทถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไร

การสำรวจค้น (Exploration) เป็นขั้นตอนที่สามอันเป็นพื้นที่ของผู้เขียนหรือนักวิจัย ซึ่งอาจจะไม่เหมาะสมนักสำหรับตัวบทในด้านวิทยาศาสตร์ เพราะว่า ผู้อ่านตัวบทนำตัวตนและชีวิตของตนเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวบทที่คู่สนทนาเล่าให้ฟัง อย่างไรก็ตาม การตีความระดับ

ที่สามนี้เราสามารถพบได้ทั้งอย่างชัดเจนและอย่างซ่อนนัยยะ ในที่ต่างๆ อาทิ ในบทสรุปของนักวิชาการสายปฏิฐานนิยม ในบทข้อสังเกตของนักชาติพันธุ์วรรณา ในบทแสดงจุดยืนของสตรีนิยม ตลอดจนในบทการวิเคราะห์เรื่องเล่าที่แสดงการเสริมพลังอำนาจของนักวิเคราะห์ ฯลฯ

การตีความสามระดับ (The hermeneutic triad)

การสร้างความรู้กระจ่างชัด (Explication)	การอธิบายความ (Explanation)	การสำรวจค้น (Exploration)
ผู้อ่านตัวบทอยู่ภายใต้ (Standing under)	ผู้อ่านอยู่เหนือตัวบท (Standing over)	ผู้อ่านเข้าไปดำรงอยู่ในตัวบท (Standing in for existential enactment)
การผลิตซ้ำการแปล (Reproductive translation)		
การปรับสร้างความรู้ความหมาย (Reconstruction)	การรื้อสร้างความรู้ความหมาย (Deconstruction)	การสร้างความรู้ความหมาย (Construction)

ดัดแปลงจาก After Hernadi (1987 cited in Czarniawska, 2004, p.61).

ทักษะการรื้อสร้างเรื่องราว (Deconstruct the stories: unmake them) การรื้อสร้างตัวบทคือการถอดความให้เห็นตรรกะที่มีความหมายอันขัดแย้งกัน โดยมุ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า ตัวบทไม่ได้หมายความอย่างที่มีนัยได้บอกเอาไว้ หรือตัวบทไม่ได้บอกอย่างที่มีนัยได้หมายความไว้ การรื้อสร้างเป็นทั้งเทคนิคและปรัชญาแห่งการอ่าน ที่ถูกหล่อหลอมโดยอำนาจและความมุ่งหวัง ฌาคส์ เดริดา (Jacques Derrida, 1976; 1987) เป็นผู้นำการรื้อสร้างมาใช้สำหรับอ่านตัวบทในเชิงปรัชญา ขณะเดียวกัน การรื้อสร้างก็ได้กลายมาเป็นปรัชญาประเภทหนึ่ง (Rorty, 1989)

กลยุทธ์การวิเคราะห์ที่นำมาใช้ในการรื้อสร้าง (Martin, 1990: 355 cited in Czarniawska, 2004, p.97) มีดังต่อไปนี้

1. การขจัดวิธีคิดแบบแยกขั้ว (Dismantling a dichotomy) โดยชี้ให้เห็นว่าการแยกขั้วเป็นการจำแนกแยกที่ผิดพลาด อาทิ การแยกสาธารณะ/ส่วนตัว (Public/Private) การแยกธรรมชาติ/วัฒนธรรม (Nature/Culture) การแยกโครงสร้าง/ปัจเจก (Structure/Individual) เป็นต้น

2. การตรวจสอบตัวบทที่ไร้เสียง (Examining silences) อะไรเป็นสิ่งที่ตัวบทไม่ได้พูดถึง อาทิ ตั้งข้อสังเกตว่า ใครหรืออะไรคือสิ่งที่ถูกกีดกันออกไปจากการใช้สรรพนามคำว่า “เรา” ในตัวบท เป็นต้น

3. การมุ่งพิจารณาไปที่การพังทลาย (disruptions) ของตัวบท และข้อความที่ขัดแย้งกัน อาทิ ตำแหน่งแห่งที่ของตัวบทที่ล้มเหลวที่จะให้ความหมายหรือไม่ได้กล่าวถึงอย่างต่อเนื่องในตัวบท

4. การรวมศูนย์ความสนใจไปที่สิ่งที่เป็นความแปลกแยกที่สุด หรือแปลกประหลาดที่สุดในตัวบท - โดยแสวงหาขอบเขตและข้อจำกัดของสิ่งที่ยอมรับได้ในตัวบท

5. การตีความหมายอุปลักษณ์ (metaphors) ในฐานะที่เป็นแหล่งผลิตความหมายที่หลากหลาย² ทั้งนี้ อุปลักษณ์ชุดหนึ่งจะถูกสร้างขึ้นเมื่อคำศัพท์ตัวหนึ่งถูกถ่ายเปลี่ยนจากระบบความหมาย หรือระดับความหมายชุดหนึ่งไปสู่ระดับความหมายอีกชุดหนึ่ง อุปลักษณ์สร้างการเคลื่อนที่ของความหมายทางภาษาชุดหนึ่งไปสู่ความหมายทางภาษาอีกชุดหนึ่งเสมอ ระบบคิดหรือการกระทำตามปกติธรรมดา ประสบการณ์และเรื่องเล่าของเราล้วนมีพื้นฐานความเป็นอุปลักษณ์ ดังนั้น ในความหมายกว้าง อุปลักษณ์เป็นเสมือนมูลฐานสำคัญที่เราจะใช้เชื่อมโยงไปสู่ความจริง ซึ่งเราสามารถประยุกต์ไปสู่การทำความเข้าใจชีวิตประจำวันของผู้คน ตลอดจนเข้าใจต่อความเป็นศาสตร์ก็ได้ ทั้งนี้ (กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์, 2551, น. 25)

6. การวิเคราะห์ความหมายสองแง่สองง่าม (double entendres) ที่อยู่ในตัวบท หรือซ่อนอยู่ในจิตไร้สำนึกระดับอนุตัวบท (unconscious subtext) มักจะหมายถึงเรื่องราวที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ อาทิ เราจะเห็นร่องรอยความหมายของสองแง่สองง่ามในเนื้อเพลง เช่น เพลงจุดเทียนเวียนวน เพลงไททองคำ เพลง Four Letters word หรือที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องเพศแต่เป็นเรื่องยาเสพติด เช่น เพลง Smokes on the water (เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการสูบบุหรี่) หรือ เพลง Mr. Tambourine man (เป็นเนื้อหาที่มีความหมายที่ซ่อนไว้เป็นเรื่องของคนขายยาเสพติด) เป็นต้น

² ตัวอย่างเช่น Mats Alvesson, 1993 (อ้างถึงในกิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์, 2551) ได้สังเคราะห์องค์ความรู้ด้านอุปลักษณ์ที่ใช้อธิบายวัฒนธรรมองค์กร โดยจำแนกความหมายอุปลักษณ์ที่ใช้อธิบายวัฒนธรรมองค์กรอย่างน้อย 10 ความหมาย: วัฒนธรรมในฐานะตัวควบคุมการแลกเปลี่ยน วัฒนธรรมในฐานะเข็มทิศชี้แนวทาง วัฒนธรรมในฐานะกาวสังคม วัฒนธรรมในฐานะสิ่งบูชาอันศักดิ์สิทธิ์ วัฒนธรรมในฐานะพิธีการที่นำมาใช้ควบคุมองค์การ วัฒนธรรมในฐานะตัวควบคุมอารมณ์ความรู้สึก วัฒนธรรมในฐานะความไร้ระเบียบ วัฒนธรรมในฐานะเครื่องกำบังการมอง วัฒนธรรมในฐานะเครื่องมือปิดหูปิดตา และวัฒนธรรมในฐานะการครอบงำโดยการละคร.

7. การแยกแยะแหล่งอคติที่มุ่งไปที่กลุ่มเฉพาะและกลุ่มทั่วไป โดยการปรับสร้าง (reconstructing) ตัวบท ด้วยการใชการแทนที่ส่วนที่มีความสำคัญ เช่น การใช้คำว่า “ผู้ทำงานด้านบริการทางเพศ” (Sex workers) แทนที่คำว่า “โสเภณี” (Prostitutes) หรือคำว่า “คนไร้บ้าน” (Homeless) แทนที่คำว่า “คนเร่ร่อน” (Vagabonds)

▶▶ การวิเคราะห์เปรียบเทียบกักขการบำบัดแนวเรื่องเล่า และกักขการวิจัยแนวเรื่องเล่า

กักขการบำบัดแนวเรื่องเล่าและกักขการวิจัยแนวเรื่องเล่า มีความทับซ้อนกันหรือมีความคล้ายคลึง-เหมือนกันมากกว่าความแตกต่างกัน จากเอกสารทางวิชาการที่ค้นคว้า พบว่าในหลายแห่ง ถือว่า “เรื่องเล่า” เป็นของกลางและนำไปใช้บำบัดกับผู้ใช้บริการก็ได้ หรือนำไปเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยก็ได้

ทั้งนี้ การบำบัดของนักบำบัดแนวเรื่องเล่าในแต่ละราย อาจนำมาเรียบเรียงและวิเคราะห์ในรูปแบบของการวิจัยได้แทบทุกกรณี ทว่าในขณะเดียวกัน บทบาทของนักวิจัยแนวเรื่องเล่า อาจจะต้องทำให้นักวิจัยรวมศูนย์ไปที่การพยายามวิเคราะห์หาคำตอบต่อคำถามการวิจัยเป็นหลัก ดังนั้น การเน้นย้ำในการนำทักษะของการนำเรื่องเล่ามาใช้ในเชิงคลินิกหรือเชิงการบำบัดรักษาอาจจะไม่มีน้ำหนักมากเท่ากับนักบำบัดที่ต้องรับผิดชอบกับผู้ใช้บริการโดยตรง อย่างไรก็ตาม โดยจรรยาบรรณของนักวิจัย เมื่อนักวิจัยแนวเรื่องเล่าค้นพบว่า สภาพการณ์ของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยจำเป็นต้องได้รับการบำบัดหรือการให้คำปรึกษา นักวิจัยจะไม่เพิกเฉยหรือละเลยสวัสดิภาพของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย อาจพิจารณาส่งต่อหรือใช้ทักษะการวิจัยเรื่องเล่าในการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น แล้วพิจารณาส่งต่อ - พึ่งเป็นวิสัยการกระทำที่เป็นไปตาม

จรรยาบรรณ ขณะเดียวกัน ไม่ว่าจะเจตนาหรือไม่ก็ตาม กระบวนการของการวิจัยแนวเรื่องเล่า ที่มีการสะท้อนและการก่อสร้างเรื่องเล่า ย่อมส่งผลเป็นการเปลี่ยนแปลงภายในของประชาชนผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย เสมือนอยู่ในบรรยากาศของการบำบัด แม้จะไม่ทุกกรณี

ทักษะการวิจัยแนวเรื่องเล่า อาทิ ทักษะการวิเคราะห์ด้วยการตีความสามระดับ (hermeneutic triad) อันได้แก่ การสร้างความกระจ่างชัด (Explication) การอภิปรายความ (Explanation) และการสำรวจค้น (Exploration) นั้น นักบำบัดแนวเรื่องเล่าก็สามารถนำไปใช้ได้เช่นกัน ในขณะที่ ทักษะการบำบัดแนวเรื่องเล่าหลายๆ ชุดนั้น นักวิจัยแนวเรื่องเล่าอาจจะให้ความสนใจน้อยกว่า หรือมีฉะนั้นก็จะนำไปสู่การทลายวงเล็บ (bracketing) ที่นักวิจัยควรที่จะกั้นระยะระหว่างความเป็นคนในกับคนนอก อย่างเหมาะสม ทักษะดังกล่าว มี อาทิ การนำปัญหาออกสู่ภายนอก การตั้งชื่อให้กับปัญหา การถอดวาทกรรมใน-ใ่วาทกรรมนอก เป็นต้น มีทิศทางที่จะย้ำเน้น “ปัญหาคือปัญหา ปัญหาไม่ใช่ตัวผู้ให้บริการ” ซึ่งฐานคิดตรงนี้ นักวิจัยแนวเรื่องเล่าอาจจะไม่ได้เคร่งครัดมากนัก เพราะต้องการวิเคราะห์เรื่องเล่าเพื่อนำไปสู่คำตอบต่อคำถามในการวิจัยเป็นสำคัญ

►► สรุป

บทความนี้ อภิปรายให้เห็นว่า ทักษะการบำบัดแนวเรื่องเล่าและการวิจัยแนวเรื่องเล่า มีฐานคิด องค์ความรู้ ปรัชญาความเชื่อ หลักการ และทักษะที่เป็นเรื่องเดียวกัน ทับซ้อนหรือใกล้เคียงกันอย่างมาก ความใกล้เคียงกันนี้ บอกลักษณะในเชิงการนำไปใช้ที่น่าสนใจ ทำให้มีความจำเป็นต้องเชิญชวนหรือเสนอแนะให้ ทั้งนักศึกษา นักวิชาการ นักการศึกษา ผู้ปฏิบัติงาน และนักวิจัยให้เพิ่มพูนความสนใจกับทั้งการบำบัดแนวเรื่องเล่าและการวิจัยแนวเรื่องเล่า ให้มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. (2552). ปรากฏการณ์วิทยา การกำหนดสร่างทางสังคม และศาสตร์แห่งการตีความในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์. เอกสารคำสอน วิชา สค.603 ทฤษฎีและการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ 1 ภาค 1/2552. หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. (2550). การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม: แนวคิดและวิธีวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. (2551). พื้นฐานการศึกษาวัฒนธรรมองค์การเพื่อการบริหารจัดการ: วัฒนธรรมในฐานะอุปลักษณะและอุปลักษณะสำหรับวัฒนธรรม. **วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์**, 16 (1), น. 21-39.
- คณินิจ วิทมาตย์. (2552). การมองตนเองในภาวะคืนสู่ครอบครัวและสังคมของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน. วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จรรยา รัศมีเจริญ. (2552). การประยุกต์ใช้เทคนิคการสังสรรค์อย่างอิสระในการทำวิจัยเรื่องเล่า: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำและผู้ถูกกระทำจากความรุนแรงในครอบครัว. วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นางพาง มหามิตร. (2550). กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ชายในการลดความรุนแรงต่อผู้หญิง บ้านคำกลาง: ชุมชนลดเหล้าลดความ

รุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก มูลนิธิเพื่อนหญิง. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

ปานรัตน์ นิมตลุง. (2547). ละครโทรทัศน์ที่ปรากฏความรุนแรงใน
ครอบครัวต่อสตรี: ศักยภาพที่ผ่านประสบการณ์ความรุนแรง
ในครอบครัวและเคยใช้บริการกับมูลนิธิเพื่อนหญิง. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

สุรางรัตน์ วศินารมณ. (2535). **ทักษะการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์.**
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวัจนรา เปี่ยมญาติ. **ทักษะเบื้องต้นการให้การปรึกษาในงาน
สังคมสงเคราะห์.** กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวัจนรา เปี่ยมญาติและอังคณา บุญสิทธิ์. (2551). **การให้การปรึกษา
ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.** กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์พุ่มทอง.

Czarniawska, B. (2004). **Narratives in social science research.**
London: Sage Publications.

Connelly, F.M., and Clandinin, D.J., (1990). Stories of experience
and narrative inquiry. **Educational Researcher**,
19 (5). pp. 2-14. [http://edr.sagepub.com/cgi/content/
abstract/19/5/2](http://edr.sagepub.com/cgi/content/abstract/19/5/2)

- Cooper, M., and Lesser, J. (2005). **Clinical Social Work Practice: An Integrated Approach**. 2nd Edn. New York, NY: Pearson Education, Inc.
- Dallos, R. (2006). **Attachment narrative therapy: Integrating systematic, narrative and attachment approaches**. Berkshire: Open University Press.
- Elliott, J. **Using narrative in social research**. (2005). London: Sage Publications.
- Freedman, J., and Combs, G. (1996). **Narrative therapy: The social construction of preferred realities**. New York, NY: WW Norton.
- Freedman, J., and Combs, G. (2002). **Narrative therapy with couples...and a whole lot more!: A collection of papers, essays and exercises**. Adelaide: Dulwich Centre Publications.
- Freeman, J., Epston, D., and Lobovits, D. (1997). **Playful approaches to serious problems: Narrative therapy with children and their families**. New York, NY: W.W. Norton.
- Kelly, T. L. (2002). "Towards a "Common Sense" Deconstruction in Narrative Therapy." (Published in **Narrative News Network**, Australia, April 2002. From a graduate paper, Portland State University, October 1998). Portland, OR: Author. <http://web.pdx.edu/~psu17799/eng595.htm>.

- Launer, J. (1999). A narrative approach to mental health in general practice. <http://www.bmj.com/cgi/content/full/318/7176/117>.
- Madigan, S. (1992). The Application of Michel Foucault's Philosophy in the Problem Externalizing Discourse of Michael White. *The British Journal of Family Therapy*. <http://www.narrativeapproaches.com/narrative%20papers%20folder/Madigan's%20WHITE&Foucault.pdf>.
- McLeod, J. (1997). **Narrative and psychotherapy**. Sage Publications.
- Moen, T. (2006). Reflections on the narrative research approach. *International Journal of Qualitative Methodology*, 5(4), Article 5. Retrieved [date] from http://www.ualberta.ca/~iiqm/backissues/5__4/html/moen.htm
- Payne, M. (2000). **Narrative therapy: An introduction for counsellors**. Sage: London Publications.
- Polkinghorne, D.E. (1988). **Narrative knowing and the human sciences**. Albany, NY: State University of New York Press.
- Riley, T., & Hawe, P. (2005). Researching practice: the methodological case for narrative inquiry. *Health Education Research*, 20 (2): pp.226-236. <http://her.oxfordjournals.org/cgi/reprint/20/2/226>

- Robbins, S.P., Chatterjee, P., & Canda, E. (1998). **Contemporary human behavior theory: A critical perspective for social work**. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Silverman, D. (2001). **Interpreting qualitative data. Methods for analyzing talk, text and interaction**. 2nd Edn. London: Sage.
- Squire, C. (2008). Approaches to Narrative Research. National Centre for Research Methods. NCRM Review Papers. <http://eprints.ncrm.ac.uk/419/>
- Scott, M.B., & Lyman, S.M. (1968). **Accounts. American Sociological Review**, 33: pp.42-62.
- White, M. (2000). **Reflections on narrative practice: Essays and interviews**. Adelaide: Dulwich Centre Publications.
- White, M. (2005). **Narrative practice and exotic lives: Resurrecting diversity in everyday life**. Adelaide: Dulwich Centre Publications.
- White, M. (2007). **Maps of narrative practice**. New York, NY: W.W. Norton.
- White, M. & Epston, D. (1990). **Narrative means to therapeutic ends**. New York, NY: WW Norton.
- White, M. & Morgan A. (2006). **Narrative therapy with children and their families**. Adelaide: Dulwich Centre Publications.

Zimmerman, J. & Dickerson, V. (1996). **If problems talked: Narrative therapy in action.** New York, NY: Guilford.

<http://www.narrativeapproaches.com/>

<http://writing.colostate.edu/guides/research/observe/com3a2.cfm>

<http://www.dulwichcentre.com.au/alicearticle.html>

<http://www.massey.ac.nz/~alock/virtual/white.htm>